

OPBOUWWERK BRUSSEL

99

Jaargang 26

NIEUWS UIT SAMENLEVINGSOPBOUW BRUSSEL

V. U.: ROHNNY BUYENS, HENEGOUWENKAAI 29, 1080 MOLENBEEK
VIERMANDELIJKS INFORMATIEBLAD, NR. 99 - JUNI 2010 - JAARGANG 26

EDITORIAAL

Het wereldwijde financiële systeem stortte in 2008 maar net niet in elkaar omdat nationale staten ter hulp snelden. De schulden waarmee die zich opzadelden kwamen bovenop een al bestaande schuldenberg. Nog geen twee jaar later is de vrees dat overheden op termijn misschien niet in staat blijken om hun financiële verplichtingen na te komen aanleiding voor alweer een crisis. En het zijn opnieuw de witteboordcriminelen van het casinokapitalisme (de kwalificatie komt niet van mij maar van Nobelprijswinnaar economie Paul Krugman) die voor de operatie tekenden. Omdat de markten nog altijd geen strobreed in de weg worden gelegd kunnen ze ongestoord verder speculeren, niet meer op rommelkredieten maar op schulden die landen hebben gemaakt om nota bene diezelfde markten van de ondergang te redden.

De verdedigers van het kapitalisme beleven genante tijden maar ze doen hun best. In een mum van tijd zijn ze er in geslaagd de staatschuld, de begrotingstekorten en het „potverteren” van Jan Modaal en wie van een vervangingsinkomen moet overleven, tot publieke vijanden nummer 1 bovenaan de agenda te plaatsen. De klassenstrijd lijkt hiermee iets van haar oude elan herwonnen te hebben. Politieke partijen nemen wat meer afstand van elkaar. Rechts en links blijken geen restanten uit het verleden, maar voeren, na een periode in het midden, opnieuw strijd rond primaire conflicten over verdeling van rijkdom. Zo doen donkerblauwe liberalen, in het debat rond de vermogenswinstbelasting (een kleine heffing voor die 2 % gezinnen die een vermogen hebben van meer dan 1,5 miljoen euro) weer smalend over sociaaldemocraten en hun „oude dogma's om de rijken de crisis te doen betalen”. In de clash tussen arbeid en kapitaal speelt aan de kant van de arbeid niet zozeer meer de arbeidersklasse in traditionele zin een hoofdrol, als wel die brede middenklasse van wie de loyaliteit werd afgekocht maar die nu door de elites de wacht wordt aangezegd. André Oosterlinck, een bezig baasje met een netwerk stevig verankerd in leidende universitaire, politieke, kerkelijke en zakelijke kringen, lanceerde in een recent interview in *De Morgen* (2 juni 2010) een frontale aanval op de middengroepen en wel op hun vermeende verslaving aan allerlei vormen van subsidiëring. Uiteraard wordt het zicht

van Oosterlinck vertroebeld door de blinde vlek van zijn eigen positie: ook ondernemers laven zich aan de staatkas al komen ze met hun fiscaal dumpingdenken weg door te verwijzen naar het belang van het concurrentievermogen en 's lands welvaart dat hiermee wordt gediend. Niettemin is er iets te zeggen voor de stelling om zorgzaam om te springen met premiestelsels en fiscale aftrekken allerhande die duur zijn voor de staatskas en die men krijgt omdat men reeds een relatief bevoorrechte positie bezet. Maar deze waarschuwing geldt dan net zo goed voor de middengroepen die het systeem beheren, als voor de elites die het beheersen. Tegen dit Matheusprincipe (wie heeft zal gegeven worden) valt vooral iets te zeggen omwille van die 17 % van de bevolking dat over te weinig middelen beschikt om in zijn basisbehoeften te voorzien. In tijden van crisis wordt het geld meestal niet gehaald bij de rijken, maar bij hen die te zwak zijn om hun basisrechten te verdedigen. Het is niet omdat ze her en der op wat morele steun kunnen rekenen, dat er voor hen daadwerkelijk in de bres gesprongen wordt op het ogenblik dat keuzes en prioriteiten zich opdringen.

Uitgerekend 2010 werd uitgeroepen tot Europees jaar tegen armoede en sociale uitsluiting. Het budget voor dit begrotingsjaar bedraagt om en nabij 10 miljoen euro en zal ironisch genoeg vooral worden aangewend om de samenleving en haar leiders van het bestaan van en de noodzaak aan strijd tegen de armoede te overtuigen.

Qua timing voor een campagne kon men moeilijk beter verlangen. Anderzijds dreigt dit idealistische statement vernalen te worden in de reaalpolitieke molens van het crisisbeheer. Dit Europees jaar plaatst ook een deelaspect van het Vlaamse armoedebestrijdingbeleid in een schrill daglicht. Deels om van een hardnekkige vorm van paternalisme af te geraken, deels om de armen ook werkelijk een stem te geven, werden de Verenigingen waar Armen het Woord Nemen opgericht. Binnen die verenigingen is de indruk ontstaan dat zij er zijn voor het Europees jaar dat hun agenda dicteert, in plaats van omgekeerd. Daarbij is de klacht niet zozeer dat men voor het brengen van getuigenissen en het formuleren van beleidsaanbevelingen telkens op hen beroep doet, maar dat de return ervan in termen van concrete acties in deze magere jaren nog irrelevanter dreigt te worden.

Ondertussen, los van het Europees jaar maar ietwat wrang gelet op de context, is de slagkracht van de verenigingen waar armen het woord nemen er niet groter op geworden. In de nieuwe regelgeving moeten verenigingen van categorie 1 het stellen met een jaarlijkse subsidie die amper ruimte geeft voor halftijdse professionele ondersteuning. Nog erger is dat een zestal verenigingen met één pennentrek hun subsidies ongeveer zagen halveren. Hen wacht de beslissing personeel te moeten ontslaan, tenzij ze een andere oplossing uit hun hoed toveren. Wat dan meestal neerkomt op verdeling van armoede. (ast.)

RECHT OP WERK

ATELIER GROOT EILAND

Het recht op werk en een menswaardige verloning is een van de basisrechten in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Sinds 1994 is dat recht ook opgenomen in onze grondwet. Toch zijn de landen die het VN-verdrag onderschreven hebben niet verplicht om elke burger aan een job te helpen. Wel moet de overheid een klimaat scheppen waarin banen gecreëerd kunnen worden. Tewerkstelingsinitiatieven voor kwetsbare doelgroepen spelen een belangrijke rol om dat recht op werk – en meteen ook vele andere rechten te waarborgen. Bij vzw Atelier Groot Eiland zit het „recht op werk” ingebed in de missie van de vereniging. Arbeid in zijn verschillende werkvormen en facetten (werkervaring, opleiding, sociale werkplaats en arbeidszorg) is structureel ingebouwd in deze organisatie.

GESCHIEDENIS

Atelier Groot Eiland is begin jaren tachtig ontstaan uit de vrijwilligersdraaischijf van vzw Teledienst. Teledienst, dat erkend werd door de Vlaamse Gemeenschap, was een sociaal centrum voor Brusselse cliënten. Teledienst is de voorloper van Sociaal Centrum Groot Eiland. Bij Teledienst werd men geconfronteerd met mensen die graag wilden werken, maar noch in het gewone arbeidscircuit, noch in het klassieke vrijwilligerswerk konden functioneren. Voor deze doelgroep werden er ateliers opgericht (Kogelstraat 34 te 1000 Brussel).

In 1981 werden Etiket (verzendatelier) en Troebadoer (activiteitscentrum) opgericht en een paar jaar later (1985) kon door een goedkeuring van personeelsuitbreiding Heksenketel (kookatelier) en Klimop (houtatelier) ook opgestart worden. Naarmate de werking uitbreidde en er meer begeleidend personeel kon ingezet worden, verschoof het accent (binnen het kookatelier en het houtatelier) meer naar opleiding. De doelgroep breidde zich uit naar langdurig werklozen, onder meer vanuit de BGDA (het huidige Actiris) toegeleid. In 1986 vormden de vier ateliers samen één vzw die de naam „Atelier voor sociale en culturele promotie” kreeg.

Pas in 1993, bij de verhuis naar de Artesiëstraat 15 te 1000 Brussel, veranderde de naam van de vzw in „vzw Atelier Groot Eiland”. Door deze naamkeuze wilde men het samenwerkingsverband met Sociaal Centrum Groot Eiland duidelijk maken. In 1999 gebeurde een andere uitbreiding van de werking onder de vorm van werkervaringscontracten: twee Dsp'ers (= personen in Doorstroming Programma's) werken mee in de keuken van Heksenketel en vier Dsp'ers worden ingezet bij renovatiewerken op werven van Klimop. Nog later werden er bij Klimop en Heksenketel extra mensen aangeworven via artikel 60 (Artikel 60 betreft tijdelijke tewerkstelling gesubsidieerd door OCMW's).

Atelier Groot Eiland groeide uit en de lokatie in de Artesiëstraat werd te klein. Daarom verhuisde in 2007 „ATELIER GROOT EILAND” naar een nieuwe site net buiten de Brusselse stadskern: Henegouwenkaai, 29 te 1080 Sint-Jans-Molenbeek waar het vandaag nog steeds z’n stekje heeft binnen het groter kader van O-zone.

RECHT OP ARBEID VERSCHAFFEN EN VISIE OP ARMOEDEBESTRIJDING

Volwaardig mens-zijn betekent het hebben van een persoonlijke identiteit, het hebben en kunnen functioneren in een sociaal netwerk, het beschikken over een fatsoenlijke woonst en dus adres, het hebben van werk, inkomen en vrije tijd die het mogelijk maken om cultuur te smaken en te maken.

Toegepast op de doelgroep betekent dit dat Atelier Groot Eiland ze beschouwt als gelijkwaardige competente mensen die evenwel door achterstelling op één of meerdere levensdomeinen hun volwaardig menszijn niet kunnen realiseren. Prof. Vranken, e.a. spreken in deze over „(kans)armen als een heterogene verzameling met een homogeen lot”.

Kansarmoedebestrijding moet dan ook het integraal en inclusief aanpakken van maatschappelijke achterstellingen zijn. Ze moet een structureel en emanciperend effect hebben.

Dit vergt een samenwerking tussen verschillende organisaties en diensten en dat liefst onder de vorm van een netwerk – zeker als het gaat om een cumulatie van achterstellingfactoren – dat ondersteund moet worden door een overheidsbeleid. Werkloosheid is een participatieprobleem, een probleem van een maatschappij wiens werkgelegenheidsbeleid faalt en daardoor één van haar sociale grondrechten niet kan realiseren.

„Vzw Atelier Groot Eiland” kiest, vanwege de doelgroep, voor een structurele benadering van dit probleem. In die zin heeft „vzw Atelier Groot Eiland” ook een signaalfunctie: Ze houdt de doelgroep in beeld en verdedigt haar rechten in woord en daad. Atelier Groot Eiland ziet arbeid dus als een hefboom voor kansarmoedebestrijding. Armoede is meer dan een gebrek aan geld. Arbeid heeft immers verschillende doelstellingen:

Het verschaffen van een minimum levensvatbaar inkomen

De manifeste functie van arbeid is dat het voor een inkomen zorgt. Bezoldigd werk geeft mensen het gevoel naar belangrijke waarden te kunnen handelen en hun plicht te doen, alsook hun verbondenheid met anderen concreet gestalte te geven. Arbeid is de bezigheid die instrumenteel is voor het verwerven van materiële bestaansmogelijkheden alsook het verwerven van sociale zekerheid.

Bij Atelier Groot Eiland heeft de doelgroep ofwel een volwaardig inkomen (Dsp-contracten of artikel-60-contracten) ofwel wordt ervoor gezorgd dat de medewerkers hun sociaal zekerheidsstatuut kunnen behouden. Voor het gepresteerde werk wordt een aanvullende vergoeding uitbetaald tot minstens het minimum leefbaar inkomen. Deze kleine financiële tegemoetkoming (1 €/uur) draagt er eveneens toe bij dat de medewerkers zich gewaardeerd voelen voor het werk.

* HOORZITTING OVER „VROUWEN EN ARMOEDE” IN DE VLAAMSE RAAD OP 27/02/1995.

De latente doelstellingen van arbeid bereikbaar maken

Naast de manifeste functie kent arbeid ook een aantal latente functies. De latente functies worden niet bewust ervaren maar komen vooral aan de oppervlakte wanneer arbeid wegvalt. Deze functies worden omschreven als:

- arbeid structureert de tijd
- arbeid is een belangrijke bron van sociale contacten
- arbeid verbindt een individu met doeleinden die zijn of haar persoonlijke preferenties overstijgen
- arbeid levert status en identiteit en draagt op die manier bij tot de definitie van iemands positie in de samenleving.
- arbeid dwingt tot activiteit en biedt kansen om handelingen te stellen met zichtbare consequenties en tot het ontwikkelen en uitdrukken van competenties en vaardigheden.

Participatie en integratie in de samenleving

Omwille van de sociale betekenis van arbeid kan arbeid gezien worden als een middel om participatie aan en integratie in de samenleving mogelijk te maken. De sociale betekenis van arbeid is groot. Men spreekt van arbeid als een „middel’ om een inkomen te vergaren en als een verplichting. Echter kan het tegelijkertijd ook worden gezien als een plicht die zo de verbondenheid met anderen vorm geeft.

Hierbij is de medewerker zelf ook een actief probleemoplossend wezen die zelf keuzes maakt waarvoor hij verantwoordelijk is. Door een actieve betrokkenheid van de medewerker kunnen keuzemogelijkheden worden uitgebreid en creëert Atelier Groot Eiland een besef van invloed.

Het verhogen van het algemeen welzijn

In een onderzoek werd het positieve effect van tewerkstelling op het welzijn van personen onderzocht. Belangrijke welzijnseffecten kwamen in dit onderzoek naar boven als gevolg van arbeid. Zo was er een toename in het aanknopen van nieuwe partnerrelaties, een verminderde afhankelijkheid van ambulante hulpverlening, een verbetering van de psychische en fysische gezond-

heid en een stijging van het zelfwaarde gevoel. Bovendien bleek dat er in de vrije tijd meer gelezen werd, er werden meer culturele uitstapen gedaan, meer informele contacten gelegd met familie, burens en vrienden en zelfs meer mensen die zich lid maakten van nieuwe verenigingen.

Ook bij Atelier Groot Eiland is dit aspect manifest aanwezig. Wat wij vooral beogen, is te werken op de fierheid van de medewerkers. Als je iets kan realiseren door te werken, kan dat een serieuze verandering in je leven teweegbrengen. Een traject naar werk zet meteen ook de deur open naar andere rechten op het vlak van scholing, huisvesting, gezondheid enzovoort. Dit zijn allemaal rechten die vele mensen in Atelier Groot Eiland ontberen.

DE DOELGROEP

De doelgroep bij Atelier Groot Eiland bestaat voornamelijk uit kansarme langdurig laaggeschoolde werklozen in het Brusselse - ongeacht hun inkomstenstatuut, leeftijd en origine. Het zijn mensen die hun situatie in handen willen nemen en mee oplossingen teweegbrengen, voor zichzelf, voor anderen, die ongedwongen hun handen uit de mouwen steken om er het aangeboden werk mee aan te pakken, om iets op te bouwen, niet vrijblijvend, niet alleen, maar vol inzet en samen met anderen. Het zijn jongeren en ouderen, meisjes, jongens, mannen en vrouwen, uit verschillende culturen, met allerhande bekwaamheden. Jaarlijks bereikt Atelier Groot Eiland aldus ongeveer 125 personen.

ARBEIDSZORG EN SOCIALE WERKPLAATS

Het aanbieden van zinvolle activiteiten blijft tot op vandaag een belangrijke doelstelling van Atelier Groot Eiland.

Etiket en Troebadoer zijn de twee ateliers die via arbeidszorg of sociale werkplaats voorzien in aangepaste tewerkstelling voor de allerswakste groep op de arbeidsmarkt.

Bij Etiket worden brieven, drukwerk en tijdschriften „postklaar” gemaakt. De klant realiseert een belangrijke tijdsparing en heeft geen kopzorgen met betrekking tot zijn verzendwerk.

Taken die bij Troebadoer uitgevoerd worden, zijn onder meer wassen, strijken en koken. In oktober 2010 gaat Troebadoer als arbeidszorginitiatief van start met een artisaanale verkooppunt „ArtiZan”.

Arbeidszorg als werkform staat in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest – anders dan in het Vlaams Gewest – nog in zijn kinderschoenen. Op het terrein van arbeidszorg en sociale werkplaatsen heeft de Brusselse overheid tot nu toe geen wettelijk kader uitgewerkt. Sinds een aantal jaren bestaan er wel zogenaamde plaatselijke initiatieven voor de ontwikkeling van de werkgelegenheid (Prow). Maar die Prow's zijn gericht op doorstroming naar de reguliere arbeidsmarkt, een doelstelling die voor vele mensen vaak te hoog gegrepen is.

VOOROPLEIDING EN WERKERVARING

Aangezien Atelier Groot Eiland werk op maat nastreeft, is zowat de helft van de medewerkers na een tweetal jaar klaar voor een gewone job (doorstroom). Dat is een overstap die ze alleen maar kunnen maken dankzij de vooropleiding en werkervaring die ze in de ateliers voor horeca en schrijnwerkerij kregen. Via een vooropleiding in deze leerwerkplaatsen biedt Atelier Groot Eiland de doelgroep kansen om sleutelcompetenties te verwerven. Het einddoel is het verhogen van kansen om een kwalificerende vervolgopleiding te kunnen starten of te kunnen solliciteren naar jobs voor laaggeschoolden.

De vooropleidingen zijn modulair opgebouwd en gebaseerd op het participatief ervaringsleren. Dat heeft, naast de mogelijkheid om op elk moment te kunnen instappen, het voordeel

dat we een flexibel opleidingsmodel hanteren dat rekening houdt met eventuele voorkeuren, reeds verworven vaardigheden en het leertempo van de medewerkers. Dit maakt een individuele begeleiding van de medewerkers mogelijk: een „opleiding op maat”.

Heksenketel en Klimop zijn de twee ateliers die toeliden naar regulier werk of een kwalificerende opleiding. In deze ateliers leren de medewerkers vooral arbeidsattitudes aan: op tijd komen, een ziektebriefje binnenbrengen, orders aangeven, samenwerken met anderen enzovoort.

Heksenketel heeft als doelstelling basistechnieken keuken en zaal aan te leren. Dit als voorbereiding op een beroepsopleiding horeca (grootkeuken, hulpkok, hulpkelner, medewerker keuken). Sinds de verhuizing in 2007 naar de nieuwe locatie in Molenbeek verzorgt Heksenketel de catering voor het hele O-zone-gebouw: voor de medewerkers van Atelier Groot Eiland en van andere organisaties die in het gebouw of in de buurt gevestigd zijn (Baita, BBROW, Samenlevingsopbouw Brussel ...). Er is een aanbod van zowel broodjes, snacks als een aantal warme schotels. Daarnaast blijft „Heksenketel” lunches en recepties verzorgen voor Brusselse non-profit organisaties. Heksenketel biedt een setting om gedurende maximaal 2 jaar reële werkervaring op te doen met oog op doorschakeling naar een betrekking in de Brusselse horeca. Gemiddeld werkt Heksenketel met een ploeg van 8 personen.

Klimop is een schrijnwerkerij en een atelier voor houtbewerking. In „Klimop”, die naast schrijnwerkerij ook renovatiewerken uitvoert, worden basistechnische vaardigheden aangeleerd d.m.v. het vervaardigen van kleinmeubelen op maat. Wanneer mogelijk wordt het geleerde effectief toegepast in de bredere praktijk en uitgebreid met andere vaardigheden in verband met binnenafwerking in de bouw.

De productie van Klimop is de voorbije 20 jaar geëvolueerd van houten speelgoed en kleinmeubelen naar meubelen op maat en binnen-schrijnwerk. Meestal wordt in het atelier het schrijnwerk geproduceerd (kasten en meubelen op maat, deuren, trappen, ...); de plaatsing

gebeurt door de ploeg doelgroepwerknemers o.l.v. de werfleider. Naast het typische schrijnwerk behelst het werk ook de vervaardiging van lichte tussenwanden (gipsplaat), zwevende plafonds, houten vloeren, bekastingen, ... Sporadisch komen nevenactiviteiten aan bod: afbraakwerken, elektriciteitsbekabeling, sanitair, betegeling, schilderwerken, ...

TRAJECTBEGELEIDING

Wie in een van de ateliers werkt, kan ook rekenen op trajectbegeleiding. De trajectbegeleiding loopt van het begin tot het einde van elk individueel parcours. Het verwerven van sleutelcompetenties en het aansturen op opleiding of werk staan daarbij centraal. Het parcours zorgt voor ervaring met werken, draagt zorg voor geleverde arbeid. De trajectbegeleiding loopt van het begin tot het einde van elk individueel parcours. Het verwerven van sleutelcompetenties en het aansturen op opleiding of werk staan daarbij centraal. Het parcours zorgt voor ervaring met werken, draagt zorg voor geleverde arbeid, biedt taalcoaching (via Brusselleer aan Heksenketel en Klimop) aan, voorziet voldoende tijd om te trainen, om mensen sterker te maken en te begeleiden in de richting van een specifieke kwalificerende opleiding of op een sollicitatie naar een baan, al dan niet in het traditionele circuit.

De trajectbegeleiding ondersteunt de cliënt-medewerkers ook op andere dan enkel die domeinen die enkel naar werk wijzen. Als medewerkers problemen hebben op administratief, familiaal of sociaal vlak wordt ook mee gezocht naar oplossingen. Bij Heksenketel werken er bijvoorbeeld veel alleenstaande moeders met kinderen. Dat zijn vaak allochtone vrouwen die geen zicht hebben op de kinderopvangvoorzieningen in ons land. En net dat tekort aan kinderopvang is voor hen een belemmering voor werk... Die problemen brengt Atelier Groot Eiland ook in kaart, terwijl deze vrouwen intussen werkervaring opdoen. Op die manier probeert de trajectbegeleiding ervoor te zorgen dat alle randvoorwaarden om arbeid te kunnen verrichten vervuld zijn.

TOEKOMSTPLANNEN

Sedert de verhuis naar de Henegouwenkaai in 2007 realiseerde Atelier Groot Eiland een nieuwe dynamiek en een sterke groei (maar ook groeipijnen) van de werking.

De organisatie wil deze dynamiek verder zetten in de toekomst en heeft voor de verschillende ateliers nog duidelijke toekomstplannen:

- Klimop (de schrijnwerkerij): de (sociale) renovatiesector in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zal de komende decennia niet afnemen. Ook werd in de nieuwe beleidverklaring van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest de wil herhaald om te investeren in bijkomende sociale woningen. Klimop heeft in die zin reeds een goede ervaring opgebouwd in samenwerking met een aantal organisaties (Baita, Iris...) maar wil in de toekomst ook nieuwe samenwerkingsovereenkomsten afsluiten met diverse andere sociale huisvestingsmaatschappijen. Deze werkopdrachten staan nog naast alle andere opdrachten in de hout- en renovatiesector bij sociale organisaties, die in grote getale aanwezig zijn in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Een tendens die ook van belang is voor Klimop, is de trend naar duurzaamheid, milieuvriendelijke investeringen in de bouw waarbij vaak premies/subsidies van overheidswege toegekend worden. Gezien zijn ervaring kan Klimop ook hierbij een rol spelen. Het plaatsen van dubbel glas, aanbrengen van isolatie, duurzame materialen zijn maar enkele voorbeelden.

- Heksenketel (horeca): op 2 jaar tijd verdriedvoudigde de omzet van Heksenketel. Het sociaal restaurant is immers niet meer beperkt tot de doelgroepmedewerkers en de begeleiding van Atelier Groot Eiland en evolueerde van een ambachtelijke keuken naar een geolied professioneel restaurant. Ook de andere sociale organisaties (Samenlevingsopbouw Brussel, Brusselse Bond voor Recht op Wonen, D'Broej...) aanwezig in het gebouw, maken gretig gebruik van de diensten van Heksenketel. Wetend dat het gebouw nog steeds niet zijn volledige bezetting heeft bereikt, mag er dus nog een groeiverwachting zijn. Buurtbewoners hebben de weg nog niet gevonden naar Heksenketel. Dit vraagt extra

promotie en bekendmaking. In die optiek zal Heksenketel zijn zaalruimte ook vergroten gezien de huidige capaciteit van de zaal op sommige dagen tegen zijn plafond aanleunt.

Tenslotte is er ook een grote vraag naar caterings op locatie. Atelier Groot Eiland is reeds actief op dit domein maar moet zich noodgedwongen beperken omwille van een tekort aan personeel en begeleiding. Sinds oktober 2009 wordt echter iemand specifiek half-tijds in dienst genomen om dit aspect op te nemen. Tevens werden met de partners uit de horecasector (Maïzenne) reeds verkennende gesprekken gehouden om na te gaan hoe een gemeenschappelijke strategie kan ontwikkeld worden en de partners elkaar kunnen ondersteunen op dit vlak. Het betreft een markt die tot op heden nog weinig wordt geëxploreerd en waar grote vraag naar is. Heksenketel beperkt zijn cateringactiviteiten evenwel tot de regio van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en werkt voorlopig enkel voor evenementen van sociaal-culturele organisaties.

- Etiket (verzendatelier), de sociale werkplaats wil zijn werkveld verbreden. Onbewust was dit lange tijd beperkt tot het Brusselse Nederlandstalige socio-culturele werkveld. Samen met Hefboom vzw werd een plan uitgetekend om deze deelwerking slagkrachtiger te maken en nieuwe klanten te werven. Etiket kan (nieuwe) klanten een belangrijke tijdswinst bezorgen door een ontlasting van het volledige proces van verzendwerk en dit tegen de meest voordelige posttarieven.
- De naam „Troebadoer” gaat zijn laatste levensjaar tegemoet. Ook het concept krijgt een grondige wijziging. Troebadoer wil nog ondersteunend werken maar daarnaast ook een eigen entiteit krijgen wat tot op heden te weinig het geval is voor de buitenwereld. In dit kader werd beslist om een artisanale winkel te openen. De winkel kreeg de naam „ArtiZan” In deze nieuwe winkel kunnen een aantal bestaande activiteiten ondergebracht worden: de administratieve act (kassa, inventaris, facturen klasseren, ...), het decoratieatelier,... Heel wat dingen die verkocht zullen worden zullen zelf gemaakt

worden: wenskaarten, sieraden, wierook, zeepjes, zelfgemaakte confituur, de eigen producten uit het kookatelier (wafels, confituur,...) De winkel zal haar assortiment ook uitbreiden met bio-groentenmanden (samenwerking met Den Diepen Boomgaard) en fairtrade en ecologische producten van duurzame producenten.

- Dat arbeidszorg en sociale werkplaats – net zoals in Vlaanderen – een plaats krijgen binnen het wetgevend kader van de sociale economie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is één van de prioriteiten voor Atelier Groot Eiland voor de nabije toekomst. Deze doelgroep mag immers niet vergeten worden en hoort niet thuis binnen tijdelijke projectsubsidies. Meer en meer groeit hierover consensus binnen het werkveld en dit zowel aan Nederlandstalige als Franstalige kant. Nu dienen de politici nog overtuigd te worden van deze werkvormen van duurzame tewerkstelling (naast de bestaande werkvormen Prow en inschakelingorganisatie).

Een ander heikel punt waar Atelier Groot Eiland een oplossing voor wil vinden, is het DAC-statuuut die sommige werknemers nog steeds hebben. Deze mensen bouwen geen rechten op voor bv. pensioenen wat manifest oneerlijk is. In 2004 en 2005 werd het merendeel van de DAC-statuten geregulariseerd. Alleen enkele „probleemgeval- len” bleven over. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest gaat het vandaag over 236 mensen. De problemen zouden geval per geval bekeken worden maar na 5 jaar is de vooruitgang quasi nihil. Toch blijft de organisatie hopen dat ook dit probleem een oplossing kan krijgen.

Tom Dedeurwaerder

Foto's: Atelier Groot Eiland:

Meer weten over Atelier Groot Eiland:
www.ateliergrooteland.be of tel. 02-511.72.10

Op vrijdagmiddag 29 oktober a.s. viert atelier Groot eiland haar 25-jarig bestaan. Iedereen is welkom!

OPRICHTINGSCHARTER COMMUNITY LAND TRUST

in het Brussels Gewest

Het Brussels Gewest staat voor grote uitdagingen

Er is een enorme nood aan bijkomende betaalbare woningen voor lage inkomensgroepen.

Er moet verder geïnvesteerd worden in de leefbaarheid van een aantal buurten. Daarbij moet er voor gezorgd worden dat de economische meerwaarde gegenereerd door stadsvernieuwings-programma's in de eerste plaats ten goede komt aan de gemeenschap (in plaats van aan individuele vastgoedbezitters), en dat sociale verdringing in opwaarderende wijken wordt tegengaan.

Er moet gewerkt worden aan levendige, gemengde wijken waar alle bewoners en gebruikers, ook de zwaksten, de kans krijgen en aangeemoedigd worden om actieve betrokkenen te worden, en de mogelijkheid krijgen om mee hun buurt vorm te geven.

Om de nieuwe uitdagingen aan te pakken zijn nieuwe instrumenten noodzakelijk. In de Verenigde Staten, Groot-Brittannië en een aantal andere landen is de afgelopen jaren een instrument uitgewerkt dat een krachtig antwoord biedt op al deze uitdagingen, de Community Land Trusts. Wij willen ons hierop inspireren om de eerste Community Land Trust van het Europese vasteland op te richten.

Een Community Land Trust voor het Brussels Gewest

De Trust wordt een organisatie zonder winstgevend doel. Ze zal in het Brussels Gewest gronden verwerven, bezitten, beheeren en ontwikkelen ten behoeve van en met de gemeenschap. Op die gronden zal ze enerzijds betaalbare woningen creëren voor mensen en gezinnen met een laag inkomen, en anderzijds betaalbare productieruimte en gemeenschapsvoorzieningen. Ze zal eigenaar blijven van de gronden, maar het gebruiksrecht ervan afstaan, onder de voorwaarden die ze zelf bepaalt.

Voorwaarden die moeten gerespecteerd worden om deze opdracht te realiseren

De trust is eigenaar van de gronden waarop ze woningen of andere infrastructuur realiseert, of beschikt over een gelijkwaardig gebruiksrecht erop. De trust zal haar gronden nooit verkopen, maar zal in tegendeel een actieve verwervingspolitiek voeren.

Op die terreinen creëert de Trust betaalbare woningen. Via subsidies zullen die woningen kunnen verkocht worden onder de marktprijs, waardoor ze toegankelijk worden voor de laagste inkomens. Wanneer de eigenaar zijn woning later wil verkopen, zal de trust die aankopen aan de marktwaarde. De eigenaar moet echter de aanvankelijke subsidie en een belangrijk deel van de eventuele meerwaarde (ongeveer 75%) terugstorten aan de Trust.

FOTO'S: HET MINISTERIE
VAN WOONCRISIS

Deze som zal vervolgens gebruikt worden om de verkochte woning opnieuw toegankelijk te maken voor een nieuwe koper met eenzelfde of zwakker sociaal-economisch profiel.

De Trust zal democratisch beheerd worden door:

- * de gebruikers van de gronden: bewoners van de huizen en gebruikers van de productieruimtes
- * de andere leden van de Trust: burens, investeerders, middenveld,...
- * leden van de overheid en relevante administraties, aangeduid door de twee andere partijen.

Het beslissingsorgaan zal zodanig samengesteld zijn dat geen van deze partijen de meerderheid heeft, en dat alle belanghebbenden eerlijk vertegenwoordigd zijn, zodat bij alle beslissingen het algemeen belang wordt nagestreefd. Naast deze formele mechanismen zal alles in het werk gesteld worden om de democratische dimensie van de Trust uit te bouwen.

De Trust zal kwalitatieve en duurzame woningen op de markt brengen.

Ondertekenaars

Baita
 Buurthuis Bonnevie
 BRAL
 Casablanca
 CIRE
 Convivence/Samenleven
 CREDAL
 Fédération des Agences Immobilières Sociales
 L'Espoir
 Livingstones
 Logement pour tous
 Periferia
 Rassemblement Bruxellois pour le Droit à l'Habitat (RBDH)
 Renovassistance
 Samenlevingsopbouw Brussel
 Mathieu Van Crieckingen
 Brussel, 25/5/2010

Persbericht 18 mei 2010

Op dinsdag 25 mei 2010 hebben verenigingen actief op het vlak van huisvesting en burgerparticipatie een charter ondertekend waarin ze zich engageren om samen te werken aan de oprichting van een organisatie geïnspireerd door de Community Land Trusts.

Dit idee komt overgewaaid uit de Verenigde Staten. Community Land Trusts zijn organisaties die gebouwen beheren en ontwikkelen die bestemd zijn om te verhuren of verkopen aan gezinnen met een laag inkomen. Door de eigendom van de grond te scheiden van die van het gebouw kunnen zij betaalbare woningen op de markt brengen voor gezinnen die geen toegang hebben tot de private woningmarkt. Beslist een gezin na verloop van tijd haar woning terug te verkopen, dan zal het de Trust zijn die deze woning terugkoopt, aan de marktprijs, met afhouding van 75 % van de meerwaarde bij verkoop. Dit geld zal dan gebruikt worden om de woning opnieuw betaalbaar te maken voor een volgend gezin met laag inkomen. Bovendien beheert de Trust deze gebouwen op een zeer participatieve manier, door zowel bewoners, omwonenden en openbare besturen te betrekken in het bestuursorgaan van de organisatie. Dankzij deze formule bieden de Community Land Trusts tegelijk een antwoord op de wooncrisis, een vernieuwend model voor het democratisch beheer van een buurt, en een nieuwe visie op het recht op de stad voor iedereen.

De ondertekening vond plaats in de Verheydenstraat 121 in Anderlecht. In dit gebouw, nu nog eigendom van de Parochiale Werken, zouden wel eens de eerst Community Land Trust woningen van Brussel kunnen gerealiseerd worden. De verenigingen hebben aan de pers de grote werkingsprincipes van een Community Land Trust voorgesteld, en uitgelegd waarom zij zich hiervoor willen engageren (*).

* VOOR UITGEBREIDE INFORMATIE: ZIE GEERT DE PAUW EN LOÏC GÉRONNEZ. EEN COMMUNITY LAND TRUST IN BRUSSEL? GEMEENSCHAPSGROND ALS BASIS VOOR BETAALBARE WONINGEN EN EEN DEMOCRATISCHE STAD. *Opbouwwerk Brussel*, 26 (2010) NR. 98 PP. 17-30.

GEWESTELIJK PLAN VOOR DUURZAME ONTWIKKELING

Heldere spelregels, graag.

Vroeger noemde men ze Gewestelijke ontwikkelingsplannen, de GeWOPs voor ingewijden. Nu alles in het teken staat van duurzaamheid, ligt het maar voor de hand de term duurzaam meteen maar in de titel van een toekomstig plan op te nemen. Momenteel worden voorbereidingen getroffen voor de opmaak van een nieuw GeWOP, pardon, GPDO. Daar de gedragenheid van zo'n plan door de bevolking in de voorbereiding en de uitwerking ook een element is van duurzaamheid, kan het geen kwaad de participatie die men wil organiseren aan een kritisch onderzoek te onderwerpen. Platform Participation kweet zich van deze taak. Dit standpunt verscheen ook in Brussel Deze Week van 6 mei 2010.

Het Hoofdstedelijk Gewest staat aan de start van een zeer belangrijke wedstrijd, een hindernissenloop en een marathon tegelijk, met tussenspurtjes! De hoofdprijs is prestigieus: niet minder dan een ontwerp voor de ontwikkeling van Brussel als een duurzame stad. We hebben het over het Gewestelijk Plan voor Duurzame Ontwikkeling (GPDO), dat tegen 2012 klaar moet zijn.

Het Gewestelijk Plan voor Duurzame Ontwikkeling of GPDO moet duidelijk maken hoe Brussel de bevolkingsaan groei gaat opvangen, hoe Brusselaars aan het werk zullen geraken, hoe de groeiende kloof tussen rijk en arm kleiner kan, hoe Brussel een leefbare stad kan worden, en hoe dit allemaal in overeenstemming zal worden gebracht met de internationale uitstraling. Kortom: een mijlpaal voor dit stadsgewest! Nu al is de administratie bezig met een diagnose. Een ze is op zoek naar bureaus die allerlei ateliers zullen

organiseren en andere bureaus die stedenbouwkundige ideeën moeten tekenen.

Wat is de plaats van de gewone Brusselaar, van Jan met de pet in dit proces? Hij of zij krijgt de kans om iets te zeggen op publieksmomenten. Alleen dreigen die momenten uit te draaien op nieuwe frustraties als de mening van de gewone man of vrouw verloren gaat in een grote machine. Zonder de juiste attitude van politici en zonder correcte procedures wordt het niks.

Het Platform Participation, een verzameling van mensen die participatieve democratie promoten, geeft graag enkele aandachtspunten mee. Ten eerste verwachten we van de overheid duidelijkheid: de publieksmomenten mogen geen window dressing of zouteloze informatieavonden worden; je moet minstens voor consultatie gaan. Leg uit wat de regering al beslist heeft en waarover mensen dus geen advies meer moeten / mogen geven. Anders creëer je overtrokken verwachtingen.

Nu is er waarschijnlijk nog weinig echt beslist, maar er is wel al veel beleid in voorbereiding. Elke minister werkt in zijn of haar hoekje aan plannen, en dat is normaal. Maar als de ministers deze plannen niet transparant voorstellen aan de mensen, dan dreigen die achteraf het gevoel over te houden dat het allemaal doorgestoken kaart was.

Wij pleiten dus voor zoveel mogelijk openheid. Leg alle onuitgesproken denksporen ter advies voor aan de mensen en zorg dat de spelregels duidelijk zijn. Mensen moeten zich kunnen uitspreken over de plannen om hun organisch afval te methaniseren, over de verdichting van wijken of over regionalisering van bevoegdheden, over studies naar nieuwe metrolijnen,

Concrete ideeën op tafel leggen zou zo'n GPDO ook dichterbij de mensen brengen. Want we moeten eerlijk zijn: het is hoog gegrepen om mensen bij een dergelijk plan te betrekken. Het Gewest zal de discussie toegankelijk moeten maken, verduidelijken wat de impact is van – bijvoorbeeld – een slimme kilometerheffing of een stadstol. Het Gewest kan samenwerken met verenigingen om de stem van minder mondige mensen, jongeren en kinderen te horen. Ook de bureaus kunnen inspanningen leveren om dat vergeten doelpubliek te betrekken.

Trek ook genoeg tijd uit om mensen te laten groeien in een denkproces. Op één avondje kun je onderwerpen hoogstens even aanraken, meer niet. We pleiten ervoor om de discussies voor de bewoners op hetzelfde moment te laten beginnen als de ateliers voor deskundigen.

We willen ook wijzen op het gevaar van bewoners naar een consensus te duwen. Mensen zijn dan enkel nuttig ter legitimering van een al halfgevormde visie van de overheid. Consensus is niet alleen een illusie, je riskeert ook afwijkende, maar interessante meningen over het hoofd te zien als je met zo'n instelling vertrekt.

Maak dan op de publieksmomenten liever een inventaris van conflicten en tegenstellingen.

Wie deelneemt aan vergaderingen, moet ook controle krijgen over de verslaggeving: op welke manier verschijnen de standpunten van burgers in teksten en verslagen? Ook informatie over de stand van zaken op geregelde tijdstippen is nodig.

En ten slotte is participatie na de opmaak van dit GPDO even belangrijk. Waarom zouden we geen opvolgingscomités in het leven kunnen roepen? Comités die thematisch en per wijk de uitvoering van dit plan blijven volgen?

Voilà. Als het Brussels Hoofdstedelijk Gewest rekening houdt met al deze addertjes onder het gras, dan kan het van dit plan iets maken wat gedragen wordt door een grotere groep mensen. Anders vrezen we voor veel frustraties.

Deze tekst vertolkt het standpunt van Bral, Samenlevingsopbouw Brussel, Bernadette Lejeune, Periferia, De Wakkere Burger, Yes/Jota, Habitat & Participation, de Buurtwinkel en Netwerk Participatie, verenigd in Platform Participatie

FOTO: WWW.ADT-ATO.IRISNET.BE

TOEN 1984-0 NU 2010-99

REGISTER OPBOUWWERK BRUSSEL

Precies 8 jaar geleden, naar aanleiding van het vijfenzeventigste nummer van dit tijdschrift, publiceerden we een register met alle tot dan verschenen artikels. Aan de vooravond van het honderdste nummer, waar we iets speciaals willen van maken, dachten we er goed aan te doen deze inspanning nog eens te herhalen en het register bij te werken tot op vandaag.

Aan de indeling van het register zelf zijn slechts lichte wijzigingen aangebracht. De artikels zijn noch naar auteurs noch naar trefwoorden alfabetisch geordend. Achteraan zijn alle auteurs wel alfabetisch opgelijst zodat men makkelijk kan achterhalen achter welke auteursinitialen in het register welke auteur schuilt. Het is wel een trefwoordenregister, maar hij is bewust beperkt gehouden en de indeling volgt de logica van de pragmatische zoeker die zijn of haar weg wil vinden in een veelheid van artikels over Brussel en de stedelijke problematiek, over projecten van Brusselse organisaties in het algemeen, Samenlevingsopbouw Brussel in het bijzonder, over kwesties aangaande beleid, visies en methodiek van opbouwwerk, etc. ...

Deze weergave op papier is slechts een opstap naar de mogelijkheden die het web biedt. Tot nu konden alle artikels per nummer vanaf nummer 60 in pdf-bestand van op onze website gedownload worden (www.samenlevingsopbouwbrussel.be). Dat was namelijk het eerste nummer waarbij de kopij volledig elektronisch kon afgeleverd worden bij de drukker. Aan deze situatie waren twee nadelen verbonden. Alle nummers voor 60 waren niet elektronisch te raadplegen en dus ook niet te downloaden. Verder konden artikels ook niet afzonderlijk gedownload worden en wilde men printen, dan diende een volledig nummer te worden uitgeprint. Deze twee euvels zijn nu verholpen. Dankzij scanning zal vanaf december het volledige archief artikelsgewijs gedownload kunnen worden. Elk voordeel „hep” echter zijn nadeel. Omwille van plaatsgebrek zullen nog slechts de recentste tien nummers in alle volledigheid te raadplegen zijn. Dit is niet onoverkomelijk omdat we uit ervaring weten dat men voornamelijk naar artikels zoekt vanuit een thematische invalshoek. Wie in een stock van vele honderden bijdragen doorheen het bos niet meer de bomen ziet hopen wij met dit project eens te meer van dienst te zijn. (ast.)

1. BRUSSEL

1.1. beleid

De Nederlandse Commissie voor de Cultuur en de Tijdelijke Werkgemeenschappen.	1	2	1985	GDv	0-11
Het welzijn in Brussel moet op een Vlaams beleid kunnen rekenen.	1	5	1985	AST	3-4
Schepen blaast in de Harmonie zijn eerste noten vals.	1	5	1985	WQ	10
Annemie „groent” (in de stad).	1	5	1985	EVL	11-13
Het congres der Brusselse Vlamingen: Wat met de bejaarden in Brussel?	2	1	1986	x	12-13
Editoriaal	2	2	1986	AST	2
Editoriaal	6	27	1990	AST	2
Het Brussels woon- en ruimtebeleid: uitstel van de executie(ve).	6	28	1990	TR	3-7
Politiek Brussel en het erkenningdossier. (huurdersunies)	6	28	1990	AST	12-14
Een balans. (beleid huurdersunies)	6	28	1990	AMa	15-16
Editoriaal	6	29	1990	AST	2
Het Huisvestingsbeleid in het Brusselse en het Vlaamse Gewest. Standpunt van de Nationale Federatie van Huurdersverenigingen.	6	30	1990	NFH	9-14
Editoriaal	7	32	1991	AST	2
Editoriaal	7	33	1991	AST	2
Tewerkstellingsbeleid voor laaggeschoolden?	7	34-35	1991	MJ	49-54
Recente studies en hun kijk op de wijk. (kanaalstudie / TGV)	7	34-35	1991	MR	55-62
Het ontwerp gewestelijk ontwikkelingsplan: de kater na de euforie?	10	47-48	1994	JL	5-10
De evolutie van het Gewestelijk Ontwikkelingsplan.	11	50	1995	JL	15-16
Eerste Gewop van kracht.	11	50	1995	JL	13-14
Editoriaal	11	53-54	1995	AST	3

Editoriaal	12	55-56	1985	AST	3
Drie jaar ordonnantie op de gemeubelde kamers.	13	60	1997	MA	5-9
Editoriaal	13	60	1997	AST	3
Editoriaal	14	64	1998	AST	3
Editoriaal	15	65	1999	AST	3-4
Editoriaal	15	67	1999	AST	3
Huurdersadviesraden in de sociale huisvesting. Een voorstel van ordonnantie gewogen.	16	69	2000	BVL/AST	19-24
Editoriaal	16	70	2000	AST	3-4
Editoriaal	22	86	2006	AST	3-4
Naar een participatieve lokale democratie. Memorandum.	22	87	2006	x	34-37
Editoriaal	22	88	2006	AST	3-4
Editoriaal	23	89	2007	AST	3-4
Editoriaal	23	90	2007	AST	3-4
Het beleid investeert in duurzame. structurele aanpassingen	23	91-92	2007	LV	42-43
Er is nood aan een duurzaam energiebeleid. Slottoespraak.	23	91-92	2007	PD	49-52
Geïntegreerde wijkcentra in Achtergestelde buurten. Aanbevelingen aan de VGC voor de komende legislatuur.	25	97	2009	x	35-4
Editoriaal	26	98	2010	AST	3-4

1.2. demografie

Vreemdelingen, niet meer weg te denken uit het Brussels stadsbeeld.	2	3	1986	AST	43-44
De Brusselse bejaardenpopulatie.	2	5	1986	Gdo	3-9
De allochtone senioren, een groeiende groep in de Brusselse wijken? Een aandachtspunt voor de Brusselse dienstencentra.	13	61	1997	VVL	5-12

Kuregem, een wijk als een andere?

Over de veelheid aan nationaliteiten in een Brusselse wijk. 15 65 1999 DJ 20-24

1.3. economie

Enkele kenmerken van het Brussels economisch landschap. 2 3 1986 AST 3-7

De Brusselse economie in crisis. 2 3 1986 AST 8-12

Tewerkstellingscrisis in Brussel. 2 3 1986 AST 12-14

Syndicale en patronale stemmen. 2 3 1986 AST 26-28

De Brusselse overheidsinstellingen
in de economische sfeer. 2 3 1986 x 29-31

Nieuwe maatregelen voor socio-professionele
inschakeling in kansarme wijken in Brussel. 7 34-35 1991 PM 39-48

Editoriaal 24 94 2008 AST 3-4

1.4. grootstedelijke evoluties

Brussel of de scherven van een grootstad. 1 4 1985 AST 28-31

Editoriaal 2 3 1986 AST 2

Leopold II-laan. Van Viaduct tot woonomgeving. 4 17 1988 TR 17-20

Brussel en de crisis van de binnenstad:
Feiten en tendensen. 4 20-21 1988 AST 19-24

Kortenbergtunnel actueel. 5 22 1989 WG 14

Klaaglied om Kuregem. 5 24 1989 GM 11-13

Van Harmonie tot het noorden kwijtraken. 5 25-26 1989 TR/RS 9-13

De Havenwijk: een stukje uitgeholde stad. 6 27 1990 AST 9-11

Een TGV-station als cadeau? 6 28 1990 ED 9-10

Brussel, de steen in de (Brabantse) Kikkerpoel.
Sociale verdringing in het Brussels Stadsgewest. 6 28 1990 x 11-12

Bewoners van Leopold II-laan en omgeving.
tegen plannen van firma De Waele 6 31 1990 JM/GDP 22-23

Over migrantenbuurten en het overheidsbeleid ter zake.	7	33	1991	CC	17-18
Grootstedelijke evoluties en sociale buurtontwikkeling.	7	34-35	1991	CK	13-20
De Leopold II-laan of het hoger belang van het (politiek) eigenbelang?	7	34-35	1991	GDP	63-70
Een gevallenstudie in blokken van de sociale huisvestingsmaatschappij Brusselse Haard. De relatie tussen gebouwde omgeving, verloedering, kleine criminaliteit en onveiligheidsgevoelens.	8	38	1992	KD/CN	27-31
Veiligheid in City 2: een commerciële en ethniserende benadering.	8	38	1992	KD/CN	32-35
Grootstedelijke evoluties en maatschappelijke achterstelling in Brussel.	9	39-40	1993	AST	49-57
De stedelijke leefbaarheid: een problematische toekomst.	9	43	1993	VA	7-8
De Noordwijk slopen en wonen. Hoe het verder moet ...	10	47-48	1994	MVE	11-13
„Habitat Central” of hoe een verloren gewaand hotel tien dagen tot leven kwam.	11	50	1995	JL	21-22
Een „vergeten” stukje Anderlecht.	12	55-56	1996	JRo	5-15
Editoriaal	12	57	1996	AST	3
De Noordwijk andermaal doorgelicht.	12	57	1996	AST	5-16
Armoedebuurten in de grootstad.	12	58	1996	AST	9-13
Oproep van de 100 naar aanleiding van Brussel 2000.	16	68	2000	EC	16-17
Wijkontwikkeling in de duale stad vandaag. Perspectieven voor het opbouwwerk.	18	76	2002	AST	8-14
RisoBrussel – desiderata voor na de verkiezingen.	20	81	2004	x	40-42
Oompje groot, boompje dood.	22	86	2006	AST	36-37
Bewoners en hun kijk op de wijk. Verkiezingsenquête in de Anneessenswijk.	22	88	2006	TB/HB	13
Opbouwwerk in tijden van globalisering. Een maatschappelijk referentiekader.	24	93	2008	AST	5-15
Meerjarenplan 2009-2015. Stedelijke evoluties en strategische keuzes voor het opbouwwerk.	25	95	2009	x	11-14

1.5. huisvesting en ruimtelijke ordening

Sociale huur Brussel: de basis spreekt.	2	1	1986	EVL	15
Opbouwwerk en sociale huisvesting te Brussel.	2	2	1986	EVL	16-17
De Brusselse sociale huisvesting op drift.	2	2	1986	MD	18-19
Wonen in de Brusselse agglomeratie, de context voor opbouwwerkprojecten. ²	2	3	1986	EVL	40-4
Sociale woningbouw in een impasse.	2	3	1986	EVL	45-46
Suggesties voor aanpak van het Brussels woonprobleem.	2	3	1986	EVL	47-51
Het huisvestingsmarktmodel naar de Brusselse situatie toe.	3	15-16	1987	JS	59-75
Diagnose van de situatie van de sociale huisvesting in Brussel.	3	15-16	1987	PV	76-81
Premies vanwege het Brussels Gewest.	3	15-16	1987	HG	86-89
De H van huurdersunie: het grote debat.	4	17	1988	AST	6-12
Van sociale huisvestingsmaatschappijen naar vastgoedoperators in Brussel?	4	18	1988	TR/HG	11-13
De gewestelijke ontwikkelingsmaatschappij voor Brussel en de stadsrenovatie: het algemeen kader.	5	23	1989	AST	6-7
Progressieve gettovorming in de Noordwijk of de politieke onwil van Sinterklaas. ⁹	9	41-42	1993	JDC	5-
De ordonnantie op de stedenbouw en de ruimtelijke ordening van het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest als instrument van bewonersinspraak.	9	43	1993	ECh	9-14
De creatie van sociale woningen in het Brusselse Gewest Invalshoeken voor het opbouwwerk.	10	49	1994	LM	5-14.
Wildgroei? Hoezo wildgroei? Plannen in de Noordwijk.	14	62	1998	TVH/JDC	17-20
Brussel samen bouwen ? Het ontwerp Gewestelijk Bestemmingsplan II gewogen.	16	68	2000	KVL	8-15
Recht op wonen voor ieder. Ook voor vluchtelingen en daklozen. Platformtekst.	17	71	2001	x	14-20
Recht op wonen in Molenbeek. Platform.	17	71	2001	x	21-25

Mannen maken plannen. Protest tegen bouwplannen in de Noordwijk.	20	80	2004	DVV	5-10
Hier kunnen 3 woningen komen. Campagnes tegen leegstaande woningen.	20	80	2004	x	30-33
Wijkcontract Noord gewogen en iets te licht bevonden.	20	82	2004	DVV	23-28
Dure woningen in de Noordwijk. Schiets het wijkcontract zijn doel voorbij?	21	83	2005	DVV	18-19
Huisjesmelkers: kwaal of symptoom?	22	87	2006	GDP	5-8
Stedenbouwkundige lasten voor betaalbaar wonen. Naar een echte sociale mix in de Noordwijk.	22	88	2006	DVV	22-26

1.6. openbaar vervoer en verkeer

Opbouwwerk & openbaar vervoer. Bedenkingen bij een actie van tramgebruikers en MIVB-personeel.	1	1	1985	AST	11-12
Bond voor trein-, tram- en busgebruikers tegen de aftakeling van het openbaar vervoer.	1	1	1985	AST	13
Ukkelse senioren op de bres voor hun openbaar vervoer.	3	12	1987	AST/KV	12-15
Verkeer(d) in de Begijnhofwijk.	11	51-52	1995	TVH	19-22
Recht op Wonen voor ieder ook voor vluchtelingen en daklozen - Platformtekst.	17	71	2001	x	14-20

1.7. buurtgerichte bejaardenwerking

Het belang van dienstencentra. Noodzaak van professionele ondersteuning. Naar een specifieke regeling voor Brussel. (panelgesprek)	2	5	1986	AST	17-22
De adviesraad voor bejaarden van Brussel-stad.	3	13	1987	AST	12-14
Buurtgerichte bejaardenwerking in Brussel	10	47-48	1994	AST	18-20
1986-1994 - Beleidsbeïnvloeding op de lange weg naar een verordening.	10	47-48	1994	AST	21-23
Beleidsinitiatieven.	10	47-48	1994	AST	27-29

1.8. organisaties en projecten

Vier seizoenen wedstrijd.	1	1	1985	EVL	18
Onderwijsopbouwwerk in Brussel: bi-cultureel onderwijs.	1	3	1985	LS	4-7
Sociaal-culturele raad in de bres voor een leefbaar Haren. Witboek voor een leefbaar Haren.	1	3	1985	AST	7-9
OCMW van Brussel-stad in de ban van het buurtwerk.	2	1	1986	AST	9-11
Alfabetisatie in Brussel.	2	4	1986	AST	13-14
Migranten en geestelijke gezondheidszorg. (CW Laken).	3	13	1987	x	3-7
Huisvestingsservice „Foyer”, een project van de juridische dienst Foyer vzw.	3	15-16	1987	HM	54-58
Werk- en vormingsprojecten, met langdurig laaggeschoolde werklozen in het atelier voor sociale en culturele promotie.	4	19	1988	ADG	3-7
De Gomb op de stadsvernieuwingstoer. Het Gomb-renovatie-project Hanzehuis / huizenblok Timmerhoutkaai ...: kansen tot sociale stadsvernieuwing.	5	23	1989	AST	3-6
Gomb-project frontispice-Harmonie: een bericht uit het veld.	5	23	1989	RS	8-9
Is er ruimte voor levensvatbare huurdersverenigingen in Brussel?	6	28	1990	NB	9-11
Project wonen-werken. Een concrete stap tegen de speculatie.	6	29	1990	GVR	7-9
Begeleid wonen via De Schutting.	6	29	1990	AST	10
Editoriaal	6	30	1990	AST	2
Een centrum voor basiseducatie in Brussel.	6	30	1990	AST	3-8
Klimop - Atelier voor houtbewerking.	6	31	1990	BM/RVD	3-9
Het Vlot. Een dagcentrum voor schoolgaande jeugd te Brussel.	6	31	1990	JR	10-11
Coördinatie Nederlands voor migranten. Een blik in het jaarverslag 1990.	7	33	1991	AST	19-20
Editoriaal. Dienstencentra, de lange weg naar een verordening.	10	47-48	1994	AST	3-4
Dienstencentrum Begijnhofwijk.	10	47-48	1994	VVL	30-34
Seniorencentrum „De Kat” in Ukkel.	10	47-48	1994	x	35-36

Dienstencentrum Noordwijk: Een combinatie van doelgroep- en buurtgerichte werking.	10	47-48	1994	JDC	37-39
Wijle zain van Meulebeek. Dienstencentrum De Vaartkapoen.	10	47-48	1994	LH	40-43
Een „maison de la participation” in Brussel-stad.	11	50	1995	AST	23-25
Steun en werkzaamheidscomité huisvestingscode.	11	50	1995	AST	26
Vijf jaar Centrum Basiseducatie Brussel.	11	53-54	1995	AST	21-25
Nederlands leren in Brussel. Een reflectie over de specificiteit van het aanbod Nederlands tweede taal bij Brusselleer.	11	53-54	1995	LHO	26-34
Brusselse Federatie van Huurdersuniesverenigingen, eerste lustrum.	11	53-54	1995	JL	35-36
Kiezen voor het Nederlandstalig onderwijs. Kansen tot integratie.	13	59	1997	HD	9-14
Netwerken Wonen in een nieuw kleedje.	13	59	1997	JL	17-18
Het Sociaal Impulsfonds ook in Brussel.	13	59	1997	AST	19-23
Brussel, Europese cultuurstad van het jaar 2000.	13	61	1997	AST	16-18
Vijf jaar Nederlandstalige socio-professionele inschakelingacties: het rapport.	14	63	1998	ADB	5-8
Vijf jaar Nederlandstalige socio-professionele inschakelingacties: het debat.	14	64	1998	ADB	13-15
Ootb en de Missions Locales.	15	65	1999	ADB	35
Netwerk van Nederlandstalige Brusselse inschakelingacties in de kijker.	15	65	1999	ADB	36
Brussels Gekleurd. Toeters en bellen.	15	67	1999	MdF/KVL	22-24
De buurtconciërge op de bres tegen vereenzaming in de Binnenstad.	16	68	2000	JLI	5-7
De wijk in gezondheidsperspectief wijkontwikkeling en socio-economische gezondheidsverschillen.	16	69	2000	IW/FM	11-18
Bruggen bouwen tussen gemeenschappen. Een zoektocht naar stevige pijlers.	17	73	2001	HD	43-45
De Schakel. Waar armen het woord nemen.	18	74	2002	WB	5-9

Editoriaal	21	83	2005	AST	3-4
Aanval op afval. Opkomen voor een proper Brussel.	21	84	2005	PVM	13-16
Een koffer ... een project! Participatie aan het lokaal sociaal beleid.	22	87	2006	x	38-39
Campus Schaarbeek. De Brabantwijk beweegt haar studenten.	22	88	2006	TC/SK	5-9
Onderwijsinstellingen Brabantwijk en VGC-beleid. Een dialoog.	22	88	2006	JA	10-12
Project steungezinnen in het Brusselse. Een initiatief van de vzw Kinderdienst.	23	89	2007	SDB	26-29
Alarm over het recht op wonen. Arme Molenbenaars nemen het woord.	23	89	2007	JST	30-42
Computatelier Nord@it in voortbestaan bedreigd.	23	90	2007	WDe	13-14
Een etalage project in de Brabantwijk.	23	90	2007	RA	27
Gekleurd! Omdat het deugt! Wijkfeesten Brussels Gekleurd doorgelicht.	23	90	2007	JAc	31-36
Sociale energiebegeleiding, twee BIM-experimenten gewogen.	23	91-92	2007	CBa	24-26
REG binnen het sociaal verhuurkantoor ieder zijn woning.	23	91-92	2007	FMa	28-29
Ook mijn budget is milieuvriendelijk.	23	91-92	2007	VSE/MSt	33-34
Efficiënt beheer van de energiefactuur bij gezinnen.	23	91-92	2007	ED	38-39
Ook goede onderhoudscontracten zijn energiebesparend.	23	91-92	2007	CM	40-41
Rationeel energiegebruik in het kader van zwaar e renovaties van sociale woningen in Brussel.	23	91-92	2007	x	54-58
Koningsstraat 123 Rue Royale.	26	98	2010	CA	31-40
D'Broej van start.	26	98	2010	x	47
Recht op werk. Atelier Groot Eiland	29	99	2010	TD	5-10

1.9. sociale achterstelling

Immigratie, tewerkstelling en werkloosheid. de bruikbare indicatoren.	2	3	1986	AST	15-18
Armoede in het Brusselse, een verkenning van	2	3	1986	JRa	19-22
Energie-armoedeprobleem.	2	3	1986	LR	22-26
„Wonen op gemeubelde kamers in Brussel”.	3	13	1987	DV	19-20
Editoriaal	5	24	1989	AST	2
De kleine Brusselaar in het grote Europa.	5	24	1989	OM	3-6
Welk lot staat de bewoners van gemeubelde kamers teBrussel-centrum te wachten.	5	25-26	1989	MA	3-6
Een gapende wonde. De digitale kloof.	17	71	2001	VS	32-33
De schakel in actie. Een staalkaart van activiteiten.	19	78	2003	WB	27-34
Editoriaal	21	85	2005	AST	3-4
Editoriaal	22	87	2006	AST	3-4

1.10. staathervorming

Brussel uit de ijskast?	1	1	1985	DV	14-15
Editoriaal	3	12	1987	AST	2
Editoriaal	5	23	1989	AST	2
De Brusselse instellingen.	6	27	1990	AST	6-8

1.11. wijkontwikkeling

Editoriaal	5	22	1989	AST	2
Buurtontwikkeling in Anderlecht-Kuregem.	5	25-26	1989	JM	22-23
Themanummer buurtontwikkeling bij wijze van inleiding.	7	34-35	1991	AST	5-6
Buurtbeheer en stedenbouw in Brussel.	7	34-35	1991	EL	25-37
Criminaliteitspreventie en buurtbeheer.	9	41-42	1993	KD/CN	33-36
Editoriaal	9	43	1993	AST	5-6

Het Molenbeekse Wijkcontract: geïntegreerde wijkontwikkeling?	11	50	1995	WE	5-9
Editoriaal	13	61	1997	AST	3
Editoriaal	14	62	1998	AST	3
Kluitjes in het riet, dat pikken wij niet! Wijkcontract Noordwijk.	15	65	1999	TVH	25-27
Editoriaal	17	72	2001	AST	3-4
Voor een echt stadsproject in Thurn & Taxis?. Een eisenbundel	20	80	2004	x	27-29
Bewonersparticipatie in de wijkcontracten 2002-2006. Welke lessen trekken?	23	90	2007	MDL	15-21
Wijkcontract Anneessens bis in de weegschaal gelegd.	23	90	2007	MW	22-26
Buurtbeleid en sociale cohesie.	24	93	2008	ML	22-30

2. RISOBUSSEL (TOT 2005) SAMENLEVINGSOPBOUW BRUSSEL (VANAF 2006)

2.1. beleid, planning en verslagen

De geboorte van een regionaal instituut voor de samenlevingsopbouw in Brussel	1	0	1984	AST	3-4
1984 voor RisoBrussel.	1	2	1985	JM	3-4
RisoBrussel 1985 in het reilen en zeilen van de samenlevingsopbouw.	1	3	1985	JM	3
2 jaar RisoBrussel ...	1	4	1985	AGO	3
RisoBrussel. Geschiedenis van een herstructurering ...	1	4	1985	AST	4-6
Opbouwwerk in Brussel: naar een duidelijk organisatorisch perspectief.	1	4	1985	AST	33-36
RisoBrussel in 1985.	2	1	1986	JM	3-5
30 januari 1986. Nieuwjaarsreceptie RisoBrussel.	2	1	1986	AGO	6
RisoBrussel intern ...	2	2	1986	JM	5
RisoBrussel intern ...	2	4	1986	JM	3

RisoBrussel intern ...	2	5	1986	JM	6-7
RisoBrussel intern ...	3	12	1987	JM	3-6
RisoBrussel op het kruispunt van projectwegen.	3	12	1987	AST	6-10
RisoBrussel intern ...	3	13	1987	JM	8-9
Zweet, bloed en ... resultaat. (projectvoorbereidingen)	3	13	1987	TR	9-10
Het wel en wee van onze enquête. (rond Opbouwwerk-Brussel)	3	13	1987	AM	11
Editoriaal	3	14	1987	AST	2
RisoBrussel intern ...	3	14	1987	JM	6-7
RisoBrussel intern ...	4	17	1988	JM	21-22
RisoBrussel intern	4	19	1988	JM	14-15
RisoBrussel in de steigers.	4	20-21	1988	AST	4-5
Een dwarsdoorsnede van vijf jaar werking.	4	20-21	1988	AST	6-9
Een plaatsje onder de Brusselse zon.	4	20-21	1988	AST	10-13
De crisis voorbij? RisoBrussel-beleidsplan 1989-1993.	4	20-21	1988	x	25-35
RisoBrussel intern ... een terugblik op 1988.	5	22	1989	JM	15-16
RisoBrussel intern ... Er was eens een dertiende maand.	5	23	1989	JM	13-15
RisoBrussel intern ...	5	24	1989	JM	18
Bij de start van een nieuw decennium.	6	27	1990	DA	3-4
Het Riso-beleidsplan bevraagd. Verslag van drie rondetafelgesprekken.	6	27	1990	AST	15-21
RisoBrussel intern ... een terugblik op 1989.	6	28	1990	JM	13-14
Drie ontmoetingen in Molenbeek, Koekelberg en Brussel-centrum.	6	31	1990	x	12-14
RisoBrussel intern ... een vooruitblik op 91-92.	6	31	1990	JM	26-27
Kantttekeningen bij een werkingsverslag.	7	33	1991	MJ	3-4
Aandachtspunten in de Riso-werking in 1991.	8	36-37	1992	JM	4-10

RisoBrussel: de filosofie van het instituut.	9	39-40	1993	x	58-61
Editoriaal. De moraal achter een jaarverslag.	9	41-42	1993	AST	3-4
Ook RisoBrussel herstructureert.	9	41-42	1993	AST	41-45
Ups en downs in een Riso-werkjaar.	9	41-42	1993	M	-47
Wijkontwikkeling in uitvoering. Een Riso-standpunt.	9	43	1993	MJ	37-41
RisoBrussel in de achteruitkijkspiegel. . Moreel verslag 1993	10	46	1994	x	5-10
RisoBrussel op de bi-communautaire toer. Krachtlijnen uit een voorstel.	10	47-48	1994	ST	24-26
RisoBrussel in vierennegentig. Moreel jaarverslag.	11	51-52	1995	JL/CN/ AST	5-12
Opbouwwerk in Brussel.. Moreel jaarverslag 1995	12	55-56	1996	JL/CN/ AST	27-37
Het Riso-meerjarenplan 1992-1996: een voorlopige evaluatie.	12	57	1996	JL/CN/ AST	17-30
Opbouwwerkgebied Anderlecht.	12	58	1996	x	25-35
Opbouwwerkgebied Binnenstad.	12	58	1996	x	36-49
Opbouwwerkgebied Molenbeek.	12	58	1996	x	50-64
Opbouwwerkgebied Noordwijk.	12	58	1996	x	65-75
Opbouwwerkgebied Schaarbeek.	12	58	1996	x	76-81
Strijkwinkel Faut Le Fer.	12	58	1996	x	82-83
Opbouwwerk in 1996. Verslag van een werkjaar.	13	60	1997	JL/AST	21-29
De personeelsbehoefte van RisoBrussel in het kader van het meerjarenplan 1997-2001. Nota ten behoeve van de Vlaamse Gemeenschap en de VGC.	13	60	1997	x	30-32
RisoBrussel in 1997. Het jaarverslag.	14	62	1998	JL/AST	21-30
Sport en integratie in Brussel. Een voorstel voor de werking met kansarme jongeren.	14	64	1998	JM	5-9
Sociale wijkontwikkeling voor een democratisch en leefbaar Brussel. De contouren van een stadsproject.	15	65	1999	x	28-34

Grasduinen in het jaarverslag 1998.	15	66	1999	KVL/AST	28-36
RisoBrussel over de Vlaamse regeerakkoorden.	15	67	1999	x	30-33
Editoriaal	16	68	2000	AST	3-4
Uitgevoerd werk. Jaarverslag 1999.	16	68	2000	KVL/AST	19-30
RisoBrussel online.	17	71	2001	KVL/VS	34
RisoBrussel - meerjarenplan 1997-2002. Een algemene terugblik	18	74	2002	AST	18-30
Naar een nieuw meerjarenplan voor RisoBrussel. Discussie	18	75	2002	AST	41-46
Missie en kerntaken van het opbouwwerk.	18	76	2002	x	104-105
De specificiteit van RisoBrussel. Over spanningen en misverstanden.	18	76	2002	x	106-108
De interne keuken van RisoBrussel.	18	76	2002	x	109-111
Opbouwwerkgebied Noordwijk Omgevingsanalyse en programmalijnen.	18	76	2002	x	20-31.
Opbouwwerkgebied Chicagowijk. Omgevingsanalyse en programmalijnen.	18	76	2002	x	32-41
Opbouwwerkgebied Anneessenswijk. Omgevingsanalyse en programmalijnen.	18	76	2002	x	42-48
Opbouwwerkgebied Kuregem. Omgevingsanalyse en programmalijnen.	18	76	2002	x	49-58
Opbouwwerkgebied Peterbos. Omgevingsanalyse en programmalijnen.	18	76	2002	x	59-67
Opbouwwerkgebied Brabantwijk. Omgevingsanalyse en programmalijnen.	18	76	2002	x	68-74
Opbouwwerkgebied Molenbeek. Omgevingsanalyse en programmalijnen.	18	76	2002	x	76-95
Opvoedingsondersteuning in een grootstedelijke context. Probleemstelling en programma.	18	76	2002	x	96-102
Uitgevoerd werk in 2002. Grasduinen in het Riso-Jaarverslag.	19	77	2003	AST/KVL	24-31

RisoBrussel blaast 20 kaarsjes uit.	19	79	2003	MV	22
Bij twintig jaar RisoBrussel.	19	79	2003	ABY	31-32
20 jaar projectmatig opbouwwerk in Brussel.	19	79	2003	AST	33-45
Opbouwwerk anno 2003. Het jaarverslag.	20	80	2004	KVL/AST	17-26
De kanapee en de receptie. 20 jaar RisoBrussel.	20	80	2004	MDM	34-36
Opbouwwerk anno 2004.	21	84	2005	KVL/AST	36-48
Jaarverslag 2005. Onderweg naar Samenlevingsopbouw Brussel.	22	87	2006	x	19-33
Adios, amigo's. Van de steenweg naar de kaai.	24	93	2008	MDM	37
Het meerjarenplan 2003-2008. Een algemene terugblik.	24	94	2008	AST/KVL	34-48
Meerjarenplan 2009-2015. Programma toegang tot grondrechten.	25	95	2009	x	15-18
Meerjarenplan 2009-2015. Programma recht op wonen.	25	95	2009	x	19-23
Meerjarenplan 2009-2015. Programma recht op wonen.	25	95	2009	x	24-30
Meerjarenplan 2003-2008. Inleiding.	18	76	2002	AST	5-6
Editoriaal	25	96	2008	AST	3-4

2.2. projectwerking

Even voorstellen: De Brusselse opbouwwerkprojecten.	4	20-21	1988	x	36-43
Een project buurtverlaft in de Begijnhofwijk.	10	49	1994	CN	31-34
Opbouwwerk in Brussel. Een inleiding.	17	73	2001	AST	3-4
Editoriaal	23	91-92	2007	AST	3-4

2.2.1. opbouwwerkgebied Anderlecht Kuregem

Van sluikstort tot buurtspeelplein. Properheidsacties in Kuregem - Anderlecht.	14	64	1998	KVR	10-11
Kunstig Kuregem.	15	66	1999	KVR	13-14

Video People, enthousiaste jongeren bevorderen de communicatie in Kuregem.	16	70	2000	CVR	19-21
La vache qui (c)rit! Veeartsenij in beweging!	17	73	2001	x	23-28
Videopeople. Een geslaagde projectafronding?	19	78	2003	GD/KVL	5-11
Kuregem geeft geheimen prijs.	21	83	2005	GD/MA/ KVL	20-23
Het project huisvesting in Kuregem op dreef. Leefbaarheid afgerond – huisvesting opgestart.	21	84	2005	A/SSh	5-12

2.2.2. opbouwwerkgebied Binnenstad

Bloembakken voor 4 seizoenen. Project Bijstandswijk.	1	3	1985	AST	10
Drie jaar kookgroep in de Bijstandswijk, een terugblik.	4	19	1988	DV	8-10
Sociaal beheer van woningen in de Brusselse Haard. Een project in de startblokken.	7	34-35	1991	AST	83-86
Project sociaal beheer van woningen, deel I. Terugtrekken van Brusselse Haard leidt tot „miskraam”.	9	41-42	1993	AST	15-19
Project sociaal beheer van woningen, deel II. Een nieuwe start in de Begijnhofwijk.	9	41-42	1993	JB	20-23
Een project buurtoverlast in de Begijnhofwijk.	10	49	1994	CN	31-34
De Bijstandswijk: thuisbasis voor internationaal gezelschap van jongeren.	11	51-52	1995	MA	17-18
Renovatie en herhuisvesting door de Brusselse Haard.	11	53-54	1995	JB	13-17
Van vrouwenhuurderswerking tot wijkgericht emancipatiecentrum! Ervaringen uit de Begijnhofwijk.	13	60	1997	VVL	10-15
Renovatie wooncomplex Houthulstbos: Part III, The End.	15	65	1999	BVL	9-19
Alternatief en artistiek Anneessens.	15	66	1999	TG	10-12
De Buurtwinkel is dood, leve de Buurtwinkel. Nieuwe uitdagingen in de Anneessenswijk.	15	67	1999	GV/IG/ TG/AST	5-11
De sociale dienst van de Buurtwinkel. Een staalkaart van onrecht in de wereld.	15	67	1999	AST	12-14
„United we stand” voor de Pantserstroepensquare!	15	67	1999	BVL	15-19
Wijkcontract Noord. Bewoners dwingen participatie af.	16	70	2000	JLC	22-26

De heraanleg van de Hooikaai. Bewoners als prinsen van de planning.	17	71	2001	JJ/BVL	5-13
Sociale wijkontwikkeling in Begijnhof- en Chicagowijk.	17	73	2001	x	11-14
Anneessens kijk maar om!	17	73	2001	x	29-32
Editoriaal	19	77	2003	AST	3-4
Hooikaai laatste editie? Evaluatie van een participatieproces.	19	77	2003	VM	5-15
Anneessens zet nieuwe façades op.	19	77	2003	MS	16-18
Project rationeel energiegebruik. Een tussentijds verslag.	20	82	2004	GD/AST/BVL	29-36
Anneessens is een propere wijk! Verslag van een properheidsweek.	21	84	2005	RL	23-27
Sensibilisatie van sociale huurders. Twee projecten, twee methodologieën.	23	91-92	2007	NL	15-19
Sensibilisatie van sociale huurders. Experiment Papenveest.	23	91-92	2007	NL	20-21
Energie? Ik bespaar bewust – een pilootproject in de Anneessenswijk.	23	91-92	2007	EDa/RV	30-32
Wijkwandeling met burgemeester Thielemans. Editie 2008.	24	94	2008	LDC	11-15

2.2.3. opbouwwerkgebied Molenbeek

Opbouwwerk tussen de schoolbanken, een geslaagde aanzet voor Molenbeek-centrum.	1	2	1985	EVL	5-9
Molenbeek in het vizier. Een kijk op de context van een opbouwwerkproject.	2	5	1986	EVL	3-5
Leopold II-laan. Buurthuis Molenbeek-centrum ondersteunt bewoners bij hun vraag naar meer woonzekerheid.	4	19	1988	JC/LK	11-13
Opbouwwerk rond de Leopold II-laan. Evaluatie van een ongelijke strijd.	9	41-42	1993	GDP	10-14
Molenbeek wint prijs voor het leefmilieu.	11	51-52	1995	VD/TVH	24
Dromen van verbeelding ... in Molenbeek-Centrum.	11	53-54	1995	VD	18-20
Het Bonneviepark in Molenbeek: het relaas van een lange weg.	13	59	1997	JL	5-8

Renovatiecentrum Bonnevie. Begeleiding van eigenaars die willen verbouwen.	15	65	1999	GDP	5-8
Een parcours van muurschilderingen in Molenbeek-centrum.	15	66	1999	VD	15-16
Sociale eigendomsverwerving stimulans voor sociale wijkontwikkeling.	16	69	2000	GDP	5-10
Buurthuis Bonnevie ijvert voor sociale wijkontwikkeling. in Molenbeek	17	73	2001	x	15-22
Begeleiding van verbouwers in Molenbeek. Sensibilisering voor erfgoed.	20	82	2004	GDP/LP	5-11
Het project in de Hoveniersstraat – Molenbeek.	20	82	2004	x	11-14
Na 4 jaar een parel van een straat. Terugblik op een aflopend project.	21	85	2005	CAn	5-9
Woonwinkel en nieuwbouwproject Buurthuis Bonnevie.	23	91-92	2007	GDP	36-37
Solidariteit en energiezuinig wonen. Het spaar- en aankoop project in de Finstraat.	24	93	2008	GDP	5-10

2.2.4. opbouwwerkgebied Noordwijk (tot 2008)

Een buurtgerichte bejaardenwerking in de Noordwijk te Brussel	1	0	1984	JV	5-6
Renovatie en huisvesting in de Harmoniebuurt. Wedervaren van een opbouwwerkproject.	1	1	1985	AST	5-6
Een eerste Nederlandstalig dienstencentrum te Brussel.	1	2	1985	JV	16
Harmonische spraakverwarring.	2	4	1986	EVL	9-10
Noordwijk baart „Nord-Gazet”.	13	59	1997	JDC	15-16
Het parcours van ratten en muizen.	14	63	1998	DVV/ JDC	9-11
„Van Kassei tot Noordwijk”. De tentoonstelling.	15	65	1999	JDC	37
Editoriaal	17	71	2001	AST	3
Clio in de Kassei een opbouwend experiment met buurtgeschiedenis.	17	72	2001	MJa	5-12
De Noordwijk herdacht, plannen met bewoners.	17	73	2001	x	5-10
„De Noord aan ’t woord”.					

Bewonerscomités Noordwijk slaan nieuwe wegen in.	21	83	2005	DVV/CVM	5-17
De maand van de properheid in de Noordwijk Een uitdagende stageopdracht.	21	84	2005	CVM/LC	29-32.
Minder verbruiken is minder betalen. Rationeel energiegebruik in de Noordwijk.	22	87	2006	VDL	9-13
De Nord-Gazet 10 jaar later gewikt en gewogen.	23	90	2007	JDC	5-10
Nord Gazet haalt slag thuis. Buurtkrant wint rechtzaak tegen voormalig schepen C. Vyghen en Stad Brussel.	23	90	2007	DVV	11-12
Rationeel energiegebruik op de sociale woningmarkt. Projecten in de Noordwijk en de Chicagowijk.	23	91-92	2007	VDL/AST/ BL	6-14
Project „minder verbruiken = minder betalen”. Sensibilisatie van huurders.	23	91-92	2007	KC	22-23

2.2.5. Peterbos

Buurtbeheer Peterbos. Een nieuw Riso-project.	4	18	1988	MD	14-15
Peterbospark: Buurtbeheer in de praktijk.	7	34-35	1991	AP	79-82
Brusselse zaalvoetbalcompetitie (ge)zuiver(d) op de graat.	13	61	1997	JL	13-15
Editoriaal	16	69	2000	AST	3-4
Vijf jaar werken in Peterbos. Voor wanneer de kers op de taart?	16	69	2000	KVL	25-28
Samenleven in Peterbos, het buitenbeentje van RisoBrussel.	17	73	2001	x	37-42
Spelen tegen Peterbos betekent oorlog.	18	74	2002	AST	3-4
Sociale Cohesie Peterbos „cité heureuse” of „giftige paddestoel”.	18	74	2002	EDP	10-16
Spelen tegen Peterbos betekent oorlog. Reactie op tendentieuze berichtgeving in Het Laatste Nieuws.	18	74	2002	KVL	34-35
Peterbospark: privaat/publieke samenwerking in de Brusselse realiteit.	19	79	2003	JPi	29-30
Peterbos United we stand ...	22	87	2006	x	40-41
Peterbos United geeft jongeren een doel in het leven.	23	89	2007	GH	43-48

2.2.6. opbouwwerkgebied Schaarbeek

Het project „Meldingspunt” in de Brabantwijk: stand van zaken en vooruitzichten.	14	62	1998	TG/SD	11-16
Limite/Limite. Een leefbaarheidproject in de Brabantwijk - Schaarbeek.	15	66	1999	SD	17-20
Limite/Limite is geboren ... Een nieuwe stap binnen het leefbaarheidproject is gezet.	15	67	1999	SD	21
Naar een leefbare Brabantwijk.	17	73	2001	x	33-36
Brabant-Groen leeft! Een gids voor de wijk.	19	78	2003	GB	12-18
From Brussels to Belfast. Toren Limiet Limite verhuist.	21	83	2005	BVL	32-33
Campagne openbare netheid „Brabant Groen”.	21	84	2005	GB	17-22
Gebeten om te weten! Naar een wijkontwikkelingsplan voor de Brabantwijk Deel I.	21	85	2005	BVL	18-29
Wat zullen we drinken ... 2 jaar lang. Naar een wijkontwikkelingsplan voor de Brabantwijk Deel II.	22	86	2006	BVL	5-12
Ervaringsdeskundigen in armoede en sociale uitsluiting. Situering en praktijk in de Brabantwijk.	22	86	2006	CBt/MW	13-20

2.2.7. Recht op wonen (vanaf 2007)

Opvoedingsondersteuning in grootstedelijke context.	18	76	2002	x	96-102
Een contact- en onthaalpunt voor de Brusselse Noordwijk.	20	80	2004	BD	11-13
Families in Transition. Groepsgerichte opvoedings- ondersteuning aan gezinnen met vroege adolescenten.	20	80	2004	TE/PL/CA	14-16
Pilootproject thuislozen sector krijgt opvolging binnen het opbouwwerk.	20	82	2004	TVH	15-22
The times they are a'changin.	20	82	2004	AST	42-43
De huurdersadviesraad van de Brusselse Haard. Tijd voor een evaluatie.	23	89	2007	GD	5-25
Sociale en technische begeleiding inzake rationeel energiegebruik.	23	91-92	2007	CBa	43-45
REG. Voorstellen en discussie.	23	91-92	2007	DVM/VDL	45-49

Wij willen woonst. Thuislozen project vier jaar later.	25	96	2009	TVM	21-26
Woonwinkel Kuregem sluit en opent zijn deuren.	25	96	2009	MA	28-32

2.2.8. Armoede (vanaf 2009)

Ervaring met de ervaring. Het verhaal van een studiedag.	26	98	2010	CB/MW	5-8
Meerwaarde van ervaringsdeskundigen in het onderwijs.	26	98	2010	MM	9-10
Ervaringsdeskundigen in de armoede. Ervaren zij opwaartse sociale mobiliteit.	26	98	2010	AVa	11-14
De opgeleide ervaringsdeskundige binnen Samenlevingsopbouw Brussel.	26	98	2010	CB/MW	15-16

2.2.9. fysieke en sociale leefbaarheid (vanaf 2009)

2.2.10. andere projecten (tot 2008)

Seniorencentrum opbouwwerk De Kat uit de startblokken.	1	2	1985	KV	17
De Brusselse woonprojecten voor samenlevingsopbouw in kaart.	2	3	1986	EVL	37-39
Project huisvesting Tuinwijk „Het Rad” - Anderlecht.	2	4	1986	MD	4-6
Huurdersunie Noordwijk. Doorbraak sociale huisvesting.	2	4	1986	CD	7
Gemeubelde kamers in de Bijstandswijk.	2	5	1986	AST	8-10
Renovatieproject: Sint-Annawijk.	3	14	1987	ET	3-5
Huurdersunies in Vlaanderen-Brussel. Een beknopte beschrijving.	3	15-16	1987	RB	23-35
Uitstralingseffect en integratiemogelijkheden van Huurdersunie Noordwijk.	3	15-16	1987	AS	36-43
Project „Huisvesting Tuinwijk Het Rad”.	4	17	1988	MD	14-15
Derde leeftijd Begijnhofwijk. Een project met wind in de zeilen.	4	18	1988	AST	3-7
Leopold II-laan. Een Riso-project rond de Leopold II-laan? Gewikt, gewogen en goedbevonden?	4	18	1988	LK	16-18
Project noodkopers: een terugblik.	5	22	1989	TR	3-7
Huisvesting van migranten. 1989: Licht op groen voor de	5	22	1989	LM	8-9

huurdersverenigingen?

Leopold II-laan en woonomgeving. De bewoners geven mee gestalte aan een project.	5	23	1989	TR/LK	10-12
Staatssecretaris Gosuin bij Huurdersunie Noordwijk op bezoek.	6	31	1990	LM	20-21
Woonbeurs Molenbeek-centrum.	7	32	1991	VD	15-16
Het overleg van opleidings- en tewerkstellingsinitiatieven: verslag van 1 jaar werking.	8	36-37	1992	MJ	43-45
Transit-huisvesting in De Lokvogel.	9	41-42	1993	LM	24-25
Het overleg opleidings- en tewerkstellingsprojecten Brussel (OoTB). Uitgedaagd door sociaal-economische projecten.	9	41-42	1993	MJ	26-29
De Strijkwinkel, met laaggeschoolde vrouwen aan de slag.	9	41-42	1993	KV	30-32
De onzekere toekomst van dienstencentrum Jourdan.	9	41-42	1993	JB	37-40
Transit-huisvesting als werkvorm: afsluitende beschouwingen bij het pilootproject De Lokvogel.	11	50	1995	LM	10-14
De Strijkwinkel in de startblokken.	11	50	1995	AST	17-20
Drie jaar city-coaching in Anderlecht.	12	57	1996	CN	32-38

3. SAMENLEVINGSOPBOUW

3.1. beleid en belangenbehartiging

Hoorzitting te Brussel over het ontwerp van dekreet op de Samenlevingsopbouw.	1	0	1984	AST	12-13
Bestuursleden en vrijwilligers bijeen ...	1	1	1985	x	3
Editoriaal	1	2	1985	AST	2
Overdenkingen van mensen die deelgenomen hebben aan de Riso-bijeenkomsten met vrijwilligers ...	1	1	1985	MG	3
Nogmaals het ontwerp van decreet.	1	1	1985	AST	16-17
Editoriaal	1	3	1985	AST	2
Belangenbehartiging: een hart voor het belang van de opbouwwerker.	1	3	1985	EVL	14-15

Editoriaal	2	1	1986	AST	2
In het jaar van de waarheid.	2	2	1986	ADs	3-4
Editoriaal	3	13	1987	AST	2
Editoriaal	4	19	1988	AST	2
Editoriaal	6	28	1990	AST	2
Editoriaal	6	31	1990	AST	2
Eindelijk een decreet op het maatschappelijk opbouwwerk.	8	36-37	1992	AST	46-47
Een regeling voor buurtwerk: vooralsnog geen boter bij de vis.	14	63	1998	AST	22-23
Ook van het opbouwwerk wordt een minimum aan kwaliteit gevraagd.	15	67	1999	AST	25-29
Editoriaal	20	80	2004	AST	3-4
Naar een gezamenlijke huisstijl voor het opbouwwerk in Vlaanderen en Brussel.	21	85	2005	BVe	30-32

3.2. opbouwwerk: visie en methodiek

Projectmatig werken en continue aanwezigheid in de buurt. In welke richting oplossingen zoeken?	1	3	1985	AST	16-18
Buurtwerk in Thatcheriaans perspectief op windmolens.	2	1	1986	RM	8-9
De opbouw-werkbaarheid van de woonproblematiek van migranten.	3	15-16	1987	BH	7-22
De leefwereld en de wooncultuur van de migrant of weten met wie je vorming gaat opzetten.	3	15-16	1987	AB	44-53
Huurdersunies: voor- en nadelen van een rit per autobus.	4	17	1988	CD	4-5
Bewonersparticipatie en beleidsbeïnvloeding: Resultaten gewikt en gewogen.	4	20-21	1988	AST	14-18
Stuurgroepen: Recente praktijk ervaringen van een moeilijke geboorte.	5	24	1989	TR	7-10
Kuregem en de buurtontwikkeling.	5	24	1989	MD	13
Bewonersparticipatie gewikt en gewogen. (DSQ)	5	25-26	1989	x	14-16
Het sociaal restaurant in de Brusselse Bijstandswijk.	6	27	1990	AST	12-13

Een basisschakel in de strijd tegen de armoede.

De finaliteit van het opbouwwerk.	6	31	1990	ER	15-19
De Harmoniebuurt: evaluatie van een bewonersorganisatie.	7	32	1991	MJ/AST/ RS	10-14
Enkele opmerkingen over het werken met migranten.	7	33	1991	CC	5-8
De buurt als werkingskader voor het opbouwwerk. Mogelijkheden en beperkingen	7	34-35	1991	AST	21-24.
Opbouwwerkprojecten: beginnen makkelijker dan eindigen.	8	36-37	1992	AST	38-42
Bewonersinspraak in de planning omtrent de TGV. in het Zuidstation	9	43	1993	WD	15-18
Het partnerschap.	9	43	1993	AL	18-20
Bewonersparticipatie binnen de sociale buurtontwikkeling.	9	43	1993	MD	25-29
Burgerschapzin en samenlevingsopbouw.	9	43	1993	EC	30-32
Over moeilijkheden bij een geïntegreerde aanpak van samenlevings-problemen. Burgerparticipatie als uitdaging voor het status-quo.6	9	43	1993	BV	33-3
Een kritiek op het populisme?	10	47-48	1994	AMa	14-16
Het sociaal restaurant in de Bijstandswijk. Aspecten van een basisschakelmethode.	10	49	1994	JP/HW	15-23
Opbouwwerk en criminaliteitsbeheersing.	12	55-56	1996	CN	16-26
Opbouwwerk en bestuurlijke focus op de achtergestelde buurt.	12	58	1996	AST	5-6
Het opbouwwerkperspectief onderbouwd.	12	58	1996	AST	14-18
Beleidsnetwerken: van eigenbelangen naar gedeelde belangen?	13	59	1997	AST	24-32
Naar aanleiding van een onderzoek binnen RisoBrussel: formuleren van doelstellingen.	13	61	1997	AST	19-21
Creatief meedenken in Kuregem. Toepassing van de DIP-methode binnen het Sociaal Impulsfonds.	14	62	1998	MA/KVR	5-10
Editoriaal	14	63	1998	AST	3
Het buurtwerk vroeger en nu. Een algemeen overzicht.	14	63	1998	MD	12-15
Buurtwerk in Brussel.	14	63	1998	MDM	16-21

Van buurtwerk, basisschakels, opbouwwerk en geïntegreerde basiswerkingen / buurtwerkingen.	14	63	1998	AST	24-26
Editoriaal	15	66	1999	AST	3
Artistiek-sociale projecten en de link met het opbouwwerk.	15	66	1999	KVL	5-9
Artistiek-sociale projecten. De link met het opbouwwerk.	16	70	2000	AST	5
Kunst en cultuur in de samenlevingsopbouw.	16	70	2000	EC	6-12
Cultuur als stedelijke opbouwwerkstrategie drie bedenkingen.	16	70	2000	CK	13-18
Opbouwwerk en sociaal kapitaal. . Een problematisch partnership	17	71	2001	AST	26-31
Omgaan met agressie van maatschappelijk kwetsbare jongeren. Een zoektocht in het duister.	18	74	2002	SS	31-33
De strijd tegen dualisering in tijden van onveiligheid, een kerntaak voor het opbouwwerk.	18	75	2002	PG	10-13
Participatie in samenlevingsopbouw, kanttekeningen bij de invulling ervan.	18	75	2002	GVe/MBD	14-18
Sociale cohesie en het waardendiscours, geen ethisch baldakijn in Brussel.	18	75	2002	LN	19-20
De interculturele dimensie. Extra aandacht binnen het opbouwwerk.	19	78	2003	HG	24-26
Opbouwwerk. Concept, geschiedenis en basiswaarden.	19	78	2003	CB	35-44
Over ondergewaardeerd buurtwerk en overvraagd opbouwwerk.	19	79	2003	AGD	5-6
Is het opbouwwerk mee in evolutie.	19	79	2003	OM	7-9
Dansen op het slappe koord, tussen drie (h)euvels.	19	79	2003	AMa	10-12
Strijkwinkel Faut Le Fer onderging de wet van de remmende voorsprong.	19	79	2003	KV	13-14
De verblindende kracht van sociaal kapitaal.	19	79	2003	ML	15-16
De (te) stille kracht van het opbouwwerk.	19	79	2003	RBa	17-18
Tussen markt, staat en bevolking. Opbouwwerk in tijden van vermarkting.	19	79	2003	LN	19-21

Rechtvaardig, Inventief, Solidair en Ondernemend. De Brusselaars tot hun recht laten komen.	19	79	2003	EV	23-24
Lekker taart smullen, maar met pijn in de buik.	19	79	2003	PG	25-26
Van strijkwinkel tot straattegels.	19	79	2003	BVr	27-28
Gentrificatie in Brussel-centrum. Handelingsperspectieven voor het opbouwwerk.	21	83	2005	DVV	24-31
De nieuwe netheids-benadering in het opbouwwerk. Enkele bedenkingen.	21	84	2005	AST	33-35
Participatieve democratie en de rol van het opbouwwerk. Deel 1.	22	86	2006	AST	23-33
Participatieve democratie en de rol van het opbouwwerk. Deel 2.	22	88	2006	AST	28-41
Editoriaal	24	93	2008	AST	3-4
Opbouwwerk, stedelijk burgerschap en participatie.	24	93	2008	MBD	31-36
Betekenis van samenlevingsopbouw in tijden van nieuwe maakbaarheid.	24	94	2008	AST	28-33
Nabeschouwing. Naar een alternatieve ontwikkelingscoalitie op maat van „denizens”.	25	95	2009	PDB	31-37
De samenlevingsopbouw als „Robin Hood”. Over haar beleidsrol en potentiële slagkracht.	25	96	2009	DD	8-13
Praktijken van democratisch burgerschap in opbouwwerk.	25	96	2009	DW	14-20
Editoriaal	25	97	2009	AST	3-4
25 jaar samenlevingsopbouw Brussel. Toespraak van Steven Vanackere, Vice-premier.	25	97	2009	SV	5-8
Welke weg voor het opbouwwerk? Enkele beschouwingen opgetekend bij Justus Uitermark.	25	97	2009	AST	31-34
Gewestelijk Plan voor duurzame ontwikkelingen Heldere spelregels, graag	26	33	2010	x	13-14

3.3. opbouwwerk als professie

De job van opbouwwerker ... Gesprek met laatstejaars- stagiaires in Brusselse opbouwwerkprojecten.	1	3	1985	DV/AST	11-14
---	---	---	------	--------	-------

Deskundigheidsbevordering moet inspielen op ervaringen uit het veld.	2	2	1986	AST/EVL	6-9
Vrij als een vogel en vogelvrij ...	2	4	1986	WQ	11
De opbouwwerker, een rare vogel.	2	4	1986	CDS	12
Bewoner en deskundige: beiden baas in eigen huis? Gesprek met Wim Kennis.	7	34-35	1991	JVP	87-92

3.4. syndicale werking

Het vakbondsfront spreekt zich uit ...	1	0	1984	EVL	13-14
--	---	---	------	-----	-------

4. THEMA'S EN PROBLEMATIEKEN

4.1. alfabetisering en basiseducatie

Moeten, willen kunnen. Wat is de functie van de basiseducatie?	16	70	2000	x	5-8
Wie is „laaggeschoold“?	16	70	2000	x	9-11
Een school open voor volwassenen?	16	70	2000	x	12-14
Basiseducatie in Brussel.	16	70	2000	x	15-17
Gezocht: materiaal.	16	70	2000	x	18-20
Goeiedag, hoe gaat het?	16	70	2000	x	21-23
Leert iedereen lezen, schrijven en rekenen op school ?	16	70	2000	x	23-24
Brusselleer: een wilde wingerd?	16	70	2000	x	25-26
Te koop gevraagd.	16	70	2000	x	26-28
Het loont de moeite.	16	70	2000	x	29-30
Volwassenenonderwijs verplicht? Basiseducatie in debat.	17	72	2001	AST	20-30
10 vragen voor Brusselleer? Het zijn er veel méér ...	17	72	2001	ADW	30-34
Tien jaar basiseducatie. Een evaluatieonderzoek.	18	74	2002	AST	36-38
Een leven lang leren ... niet geslaagd.	19	77	2003	x	19-21
Opsporen van verborgen laaggeletterdheid. Een project rond duurzame samenwerking in Brussel.	26	99	2010	DP	55-59

4.2. armoedebestrijding

OCMW's: Schaakmat door het KB 244!	1	0	1984	DV	7-8
EEG-project „Armoedebestrijding in het grootstedelijk milieu van Antwerpen, Brussel en Gent”.	1	5	1985	AST	9
Derde Europees programma ter bestrijding van de armoede.	5	24	1989	AST	16-17
Vlaamse armoedebestrijding in Brussel?	6	27	1990	x	14
De beleidsnota armoedebestrijding van Jan Lenssens. Een synthese.	6	29	1990	AST	11-14
Dertig miljoen voor kansarmoedebestrijding in Brussel.	6	30	1990	AST	16-17
Een studienamiddag over armoedebestrijding in Brussel.	6	31	1990	AST	24-25
Het fonds ter bestrijding van kansarmoede.. Tegendraadse beschouwingen en voorstellen	7	33	1991	AST	9-16
Editoriaal	20	82	2004	AST	3-4
Beweging in de Brabantwijk en elders in Brussel.	20	82	2004	CBR	38-39
De regularisatie van mensen zonder papieren.	22	86	2006	JM	34-35
Armoede bestrijden, een onmogelijke opdracht?	24	93	2008	JVr	16-21
Grensland. Je bent er zo, maar hoe geraak je er weg?	26	98	2010	x	45-46
Editoriaal	26	99	2010	AST	3-4

4.3. buurtgerichte bejaardenwerking

Woonzekerheid naar het rijk der fabelen...	1	0	1984	EVL	10-11
Dienstencentra in Vlaanderen.	1	2	1985	AST	12-14
Biedt het decreet van 5 maart 1985 ook kansen aan de dienstencentra voor bejaarden in Brussel?	1	2	1985	AST	14-15
Bericht uit de Werkgroep Buurtgerichte Bejaardenwerking.	1	4	1985	AST	32
Dienstencentra voor bejaarden: een functieomschrijving in opbouwwerkperspectief.	2	2	1986	AST	10-12
Ter discussie: Het takenprofiel van centrumleider (m/v) in een dienstencentrum.	2	2	1986	AST/JV	12-14

Het dienstencentrum. Een algemene oriëntatie vanuit de werking van de Balsembaan Brugge.	2	5	1986	JW	9-11
De zorgen van een Brussels model van een buurtgericht bejaardenwerk.	2	5	1986	x	12-16
Brusselse senioren trokken naar het kabinet van minister Steyaert	3	12	1987	AST	11
Nogmaals: dienstencentra voor bejaarden in Brussel.	3	14	1987	AST	8
Bejaardenonderzoek in de Begijnhofwijk.	4	18	1988	AST	7-10
Vlaamse dienstencentra te Brussel blijven vragende partij.	5	24	1989	AST	14-15
Dienstencentra, de lange weg naar een verordening.	10	47-48	1994	AST	3-4
Dienstencentra voor bejaarden. Enkele kritische beschouwingen bij concept en beleid in Vlaanderen en Brussel.	10	47-48	1994	AST	44-47
Vlaamse Vereniging voor Dienstencentra.	10	47-48	1994	AST	48
Thuiszorgdecreet baart dienstencentra zorgen.	13	60	1997	AST	16-20
De Brusselse dienstencentra en de eisen van het thuiszorgdecreet.	15	66	1999	AST	21-27
Lokale dienstencentra in Brussel. Memorandum aan het VGC-College.	16	69	2000	x	29-30
Editoriaal	21	84	2005	AST	3-4
Dienstencentra leveren in of hoe een kei het vel te stropen.	21	85	2005	AST	10-13
De personeelssituatie in de thuiszorg. Een divers maar uitdagend gegeven.	22	87	2006	AST	14-17
De eisen van decreten en de behoeften van gebruikers. Een onderzoek.	22	88	2006	YV	17-21

4.4. huisvesting en ruimtelijke ordening

Woonzekerheid naar het rijk der fabelen.	1	0	1984	EVL	10
Werkgroep huisvesting: een bilan ...	1	1	1985	EVL	4-5
Hoe bereken ik mijn huurprijs in 1985?	1	1	1985	x	7
Over wonen, renoveren, restaureren en de positie van de opbouwwerker.	2	2	1986	WQ	14-15

Idee en concrete uitwerking van een sociaal verhuurkantoor.	2	5	1986	DV	11-13
Enkele bedenkingen over de wenselijkheid van reglementen voor logementhuizen.	2	5	1986	AST/DV/MA	13-14
Editoriaal	3	15-16	1987	AST	5-6
Waarom de nieuwste huurwetten niet deugen ...	3	15-16	1987	LDK	82-85
Editoriaal	5	25-26	1989	AST	2
Ganzenspel „op zoek naar een woning”.	19	77	2003	x	A-H
Controle van de huurprijzen. Broodnodig en onvermijdelijk.	19	78	2003	x	45-48
Bidonville Mobile. Manifestatie voor het recht op wonen.	20	82	2004	x	37
Gaat het de goeie kant uit met het wonen in Brussel? De woonbarometers.	21	85	2005	WVM/KVL	14-17
De woonbarometers – een stand van zaken.	22	86	2006	x	21-22
Over de noodzakelijke wisselwerking tussen huurders en huisvestingsmaatschappijen.	23	91-92	2007	PH	39-40
Huurwaarborg: nieuwe wet werkt niet naar behoren.	24	94	2008	ADi/TVH/GI	16-22
Het openbare ministerie over het recht op wonen. Vordering tegen de Belgische staat en de drie gewesten.	24	94	2008	NBe	23-27
Een Community land Trust in Brussel?	26	98	2010	GDP/LG	17-30

4.5. preventie van kleine criminaliteit

Opdacht tot een onderzoek.	8	38	1992	CE	5
Wat is „kleine criminaliteit”?	8	38	1992	KD/CN	6-8
Preventie en criminele politiek.	8	38	1992	KD/CN	9-10
Criminologische theorieën en de aanpak van kleine criminaliteit.	8	38	1992	KD/CN	11-13
Problemen bij het verzamelen van gegevens voor een analyse van de kleine criminaliteit.	8	38	1992	KC/CN	14-15
Het (criminaliteits-)preventiebeleid in België.	8	38	1992	KD/CN	20-22

De preventie van kleine criminaliteit in een vergelijking.	8	38	1992	KD/CN	23-26
Criminaliteitspreventie en buurtbeheer. . Een deel in het geheel	10	49	1994	AST	35-38
Naar een brede invulling van preventie van onveiligheid.	11	51-52	1995	CN	13-16
De aanpak van geweld op school. Meer dan een kwestie van sleutels en ordehandhaving.	11	53-54	1995	AD/CN	5-12

4.6. wijkontwikkeling

Een politiek van sociale buurtontwikkeling, genaamd „Développement Social des Quartier” (DSQ) in de wijk Kuregem te Anderlecht. deel 1	6	29	1990	ED	3-6
Een politiek van sociale buurtontwikkeling, genaamd „Développement Social des Quartiers” (DSQ) in de wijk Kuregem te Anderlecht. deel 2	6	30	1990	ED	21-27
Een politiek van sociale buurtontwikkeling genaamd „Développement Social des Quartiers” (DSQ) in de wijk Kuregem te Anderlecht. deel 3	7	32	1991	ED	17-21
Sociale beleidsontwikkeling of een familieportret van aanverwante begrippen.	7	34-35	1991	ER	7-12
De sociale buurtontwikkeling in de wijk Kuregem.	7	34-35	1991	ED	71-78
Buurtbeheer en sociale huisvesting. Partnership in de praktijk.	9	43	1993	JLP	21-24

4.7. tewerkstelling en werkloosheid

Tewerkstellingscrisis en perspectieven voor het opbouwwerk.	2	3	1986	AST	32-36
Tewerkstelling en werkloosheid. Gemeentelijke initiatieven in de Brusselse agglomeratie.	5	22	1989	AST	18-19
Socio-professionele integratie van langdurig werkzoekenden.	6	30	1990	MJ	15

5. LECTUUR EN BOEKBESPREKINGEN

De Koning Boudewijnstichting slaat alarm!	1	1	1985	EVL	9-10
Stadsherwaardering en woningrenovatie. Goor-Eyben, stedenbouw en ruimtelijke ordening, Brussels Gewest.	1	2	1985	WQ	18

Over het eindrapport „Na de soep heeft men meer draagkracht om de hoofdschotel te bereiden”. Een kookgroep van alleenstaande mannen: een nieuw initiatief in de Bijstandswijk.	1	5	1985	GL	4-8
Volkswoningen ... waar ... in Brussel?	1	5	1985	EVL	13-14
Een dossier over de Havenwijk.	1	5	1985	x	14-15
Een onderzoek naar de woonsituatie van sociale huurders uit de Tuinwijk „Het Rad” te Anderlecht.	1	5	1985	x	15
Gelezen uit de geschiedenis van de arbeidsbeweging in Brussel. (G. Kwanten, <i>De Pletinckxstraat. Een eeuw sociale strijd in en rond Brussel.</i>)	2	1	1986	AST	13-14
Een integratiebeleid voor buitenlandse minderheden mag de arbeidsmarkt niet ongemoeid laten. (F. Bovenkerk, <i>Een eerlijke kans.</i>)	3	13	1987	AST	15-18
Boekbespreking Taal- en cultuurgevoelig onderwijs voor voor immigrantenkinderen. (J. Leman red.)	4	18	1988	AST	19
Boekbespreking. Onderwijs en vorming voor laaggeschoolde jongeren.	5	24	1989	AST	19
Huisvesting: in wiens belang?	5	25-26	1989	LM	7-8
Stads(v)lucht maakt vrij.	5	25-26	1989	AST	14-15
Twee brochures over armoedebestrijding in Brussel.	7	33	1991	AST	20-21
Een werkboek participatie van kansarmen.	11	51-52	1995	AST	15-16
In Bara II botsen kwaad en goed. Een bestemmingsplan vol mysteries. (<i>Een trein van Troje.</i>)	13	59	1997	MA	32-33
Leren participeren of de onderschatte mogelijkheden. van buurtwerk (<i>Informeel Leren.</i>)	14	63	1998	AST	27-30
Dirk Geldof over zelfbeperking in de risicomaatschappij.	15	67	1999	AST	34-36
Niet meer maar beter. Dirk Geldof over zelfbeperking in de risicomaatschappij, deel 2.	16	68	2000	AST	31-34
Basiseducatie en actieve welvaartsstaat. . Een boekbespreking (<i>Het Pomphuis van de 21ste eeuw.</i>)	16	70	2000	AST	28-31
Hartmans „democratie van de grote bekken”. Een bespreking.	17	72	2001	AST	35-38

Een beeld van een buurt, Molenbeek-centrum door de ogen van zijn bewoners.	18	75	2002	JMD/GDP	30-34
(W)arm wonen in Brussel. Getuigenissen.	19	77	2003	x	22-23
Wantrouwen, democratie en het onbehagen in de sociologie.	19	77	2003	AST	32-41
Van horen zeggen ...	20	82	2004	PS	44
Exit armoedebestrijding in het stedelijk beleid? Het waarom van Justus Uitermark.	21	83	2005	AST	34-44
Laïe Wacquant over de strijd tegen de armen. ²³	90	2007	AST	37-41	
Culturisme of het realisme van de toegeknepen billen. Willem Schinkel over [integratie] industrie en sociologie.	25	96	2009	AST	33-45
Fear and fun in de openbare ruimte.	26	98	2010	AST	41-44
Sociale cohesie, sociale mix en impulsbeleid Drie populaire ideeën bevraagd.	26	99	2010	AST	60-66

6. OPBOUWWERK INTERNATIONAAL

Problemen van de volkshuisvesting: een aanpak uit Boston (VSA)	1	0	1984	WQ	9-10
Problemen van de volkshuisvesting: een aanpak uit Boston (VSA)	1	1	1985	WQ	8-9
De Haagse stadsvernieuwing: uitgangspunten en doelstellingen.	3	12	1987	WQ	16
Berliner Luft.	3	14	1987	AST	2
Behoedzame stadsvernieuwing in Berlijn.	3	14	1987	WQ	3-5
S036 en de vereniging S036.	3	14	1987	JM	6-7
Halen de Berlijnse huurders hun slag thuis.	3	14	1987	WQ	8-9
De Kiezschnle in Krenzberg. Onderwijsvernieuwing in een multiculturele omgeving.	3	14	1987	AST	10-12
Echte vrouwen zijn het niet ...	3	14	1987	RS	13
Studenten en Bewoners 1 front.	3	14	1987	WQ	14-16
This must be Belgium.	3	14	1987	AST	17-18

Een colloquium op bezoek. (L'espace - rue et l'habitant.)	3	14	1987	WQ	10
The house they left behind. Een verhaal van de Docklands.	5	22	1989	TR	10-13
Developpement social des quartiers. Een nationale blauwdruk.	5	25-26	1989	TR	3-5
Nord / Pas-de Calais. Een mogelijke groeipool.	5	25-26	1989	TR	6
Even voorstellen: D.S.Q. in Fort Nieulay, Grande synthe en Lille-sud.	5	25-26	1989	AST	7-10
Lille-sud: een staalkaart van D.S.Q.-activiteiten.	5	25-26	1989	AST	11-12
Een leerwerkplaats ten behoeve van stadsvernieuwing.	5	25-26	1989	AST	13
Een tussentijdse balans uit Fort Nieulay.	5	25-26	1989	AST	17-18
D.S.Q.-culturele initiatieven.	5	25-26	1989	TR	19
Enkele kanttekeningen bij Franse D.S.Q.-model.	5	25-26	1989	AST	20-21
Bewonersbeheer in de gesubsidieerde huursector van de Engelse huisvestingsmarkt.	6	28	1990	MB	4-8
Inleefervaringen in Marokko georganiseerd door. Welzijnszorg	6	30	1990	JM	18-20
De Gecekondu's en Brusselse Turkse migrantenwijken: allebei „Arabesk”?	7	32	1991	AG	3-9
Het Nederlandse beleid en de aanpak van kleine criminaliteit.	8	38	1992	KD/CN	16-18
Het (criminaliteits-)preventiebeleid in Frankrijk.	8	38	1992	KD/CN	19
Sociale vernieuwing en sociale stadsvernieuwing in Amsterdam.	10	46	1994	x	12-14
Veiligheid en leefbaarheid in het stadsdeel de Baarsjes.	10	46	1994	x	15-19
Buurtontwikkelingsmaatschappij Spaarndammer- en Zeeheldenbuurt. 1	10	46	1994	x	20-2
Amsterdams Centrum Buitenlanders.	10	46	1994	x	22-24
De Straat: meldpunt woonomgeving en sociale veiligheid.	10	46	1994	x	25-28
Buurtontwikkeling in Groot-Brittannië.	10	49	1994	JL	25-30

Op verkenning in Parijs.	14	64	1998	AST	17-20
Werk maken van werk. Twee voorbeelden uit de Parijse metropool.	14	641	998	AST	21-24
Le grand projet urbain.	14	64	1998	AST	224-27
Sociale verdringing in Stadskernen. Manchester, Brussel en Barcelona.	17	71	2001	GD	14-19
Marokkaanse buurtvaders.	18	74	2002	KVL	17
Interculturele ouderenzorg in Utrecht, een studiebezoek.	18	75	2002	MDB	27-29
Marokko, here we come. Een reisjournaal.	19	78	2003	SV	19-23
Opbouwwerk in Franstalig België.	19	78	2003	AST	35-37
City Renewal in Manchester, UK.	20	81	2004	x	40 pp.
Het stadsvernieuwingsbeleid in Engeland. New Labour aan zet.	20	81	2004	AST	5-11
City Renewal in Manchester. Een algemene blauwdruk.	20	81	2004	x	12-17
Gentrification in de Northern Quarter.	20	81	2004	KVL	18-21
Community Network for Manchester CN4M.	20	81	2004	AST	22-26
Beacons for a brighter future in east Manchester.	20	81	2004	DVV	27-29
Het veranderend aangezicht van de lokale democratie in het Verenigd Koninkrijk.	20	81	2004	ECO	30-36
De „Lessons learnt” van een studiereis.	20	81	2004	AST	37-39
Delphi Opbouwwerk en het gezellige beschavingsoffensief.	25	97	2009	KVL	10-16
Biz Botuluyuz.	25	97	2009	VDL	17-18
Mensen maken de stad. Oud-Mathenesse en het Witte Dorp.	25	97	2009	PLe/KVL	19-20
Het Lincke Zwaard in actie tegen de sloopplannen in de Zwaerdecroonstraat.	25	97	2009	BW/SVH	21-22
Het daklozenbeleid in Rotterdam: erop of erover?	25	97	2009	LG	23-27
Het buikgevoel van een ervaringsdeskundige.	25	97	2009	CB	27-28

Ervaringsdeskundigen in de geestelijke gezondheidszorg.	25	97	2009	MW/CB	29-30
---	----	----	------	-------	-------

7. DOSSIERS

Dienstencentra voor senioren in opbouw.	1	2	1985	x	12-17
Voorstelling Brusselse Opbouwwerkprojecten.	1	4	1985	x	6-24
Werken en wonen in Brussel. (dossier)	2	3	1986	x	51 pp/
Dienstencentra voor bejaarden in Brussel. (katern)	2	5	1986	x	24 pp.
Opbouwwerk Berlijn. (katern)	3	14	1987	x	20 pp.
Wonen en woonzekerheid van migranten in Brussel. model huurdersunie in de kijker. (dossier)	3	15-16	1987	x	89 pp.
Huurdersunies in de kijker: Verslag van een studiedag.	4	17	1988	x	3-13
Opbouwwerk in Brussel: een plaats en een toekomst! (dossier)	4	20-21	1988	x	43 pp.
Une developpement peu banal! D.S.Q. Buurtontwikkeling in Frankrijk. (katern)	5	25-26	1989	x	24 pp.
Een plaats voor de huurdersverenigingen te Brussel?! (katern)	6	28	1990	x	16 pp.
Buurtontwikkeling in Brussel. (dossier)	7	34-35	1991	x	95 pp.
Opbouwwerkprojecten van RisoBrussel gesubsidieerd in het kader van het decreet op het maatschappelijk opbouwwerk. (dossier)	8	36-37	1992	x	11-37
Preventie kleine criminaliteit. Met het verslag van een onderzoek in de Brusselse vijfhoek. (dossier)	8	38	1992	KD/CN	39 pp.
Meerjarenplan 1992-1996	9	39-40	1993	x	67 pp.
Sociale wijkontwikkeling in Brussel: een haalbare kaart?! (dossier)	9	43	1993	x	42 pp.
Kuregem compacte stad, een pleidooi voor een geplande menging van activiteiten. (dossier)	9	44-45	1994	TL/EL	94pp.
Stadsvernieuwing, buurtbeheer en preventie van onveiligheid. Een studiereis naar Amsterdam en Utrecht	10	46	1994	JL/AST	11-28
Dossier Dienstencentra	10	47-48	1994	x	17-48

De Transitwijk in Schaarbeek. (katern)	11	51-52	1995	KR/CN/AST	16pp.
Meerjarenplan 1997-2001.	12	58	1996	x	83 pp.
Faut Le Fer, een invoegbedrijf op de pechstrook. (dossier)	13	61	1997	DS/AST/KV	I-XVI
Wijkontwikkeling en bewonersparticipatie. (Studiereis Parijs - verslag)	14	64	1998	AST	16-27
10 jaar Brusselleer. 10 vragen. Denken jullie mee? (dossier)	16	70	2000	x	32 pp.
Opbouwwerk in Brussel. (dossier)	17	73	2001	x	46 pp.
Naar een nieuw meerjarenplan, verslag van een studievoormiddag (01.03.2002)	18	75	2002	x	4-26
Meerjarenplan 2003-2008	18	76	2002	x	114 pp.
20 jaar RisoBrussel 1983-2003.	19	79	2003	x	46 pp.
(W)arm stoken. Verslag studiedag rationeel. energiegebruik (08.11.2007)	23	91-92	2007	x	58 pp.
Meerjarenplan 2009-2015.	25	95	2009	x	38 pp.
Studiereis Rotterdam 21-23 juni 2009.	25	97	2009	x	9-34
Ervaring met de ervaring. (studiedag)	26	98	2010	x	5-16
Toen 1984-0, nu 2010-99	26	99	2010	AST	K15 - K54

AUTEURS

AB	Anne Bogaert	EC	Eric Corijn
ABy	Adelheid Byttebier	ECox	Ed Cox
AD	Ann Daniëls	ECh	Etienne Christiaens
ADB	André De Bisschop	ED	Eddy Deruwe
ADi	Aicha Dinguizli	EDa	Eglantine Daumerie
ADs	Andre Desmet	EDP	Eva De Pauw
ADG	Antoon De Geest	EL	Evert Lagrou
ADW	Annemie Dewaele	ER	Erik Roelandt
AG	Antoon Gailly	EVL	Erik Van Leuven
AGO	Anjes Goris	ET	Erwin Thevissen
AL	Alain Leduc		
AM	Ann Meeus	FM	Freddy Merckx
AMa	Albert Martens	FMa	François Martin
AP	Annemie Poot		
AS	Anny Stevens	GB	Geraldine Buyneel
AST	Alain Storme	GD	Gwendoline Daems
AV	Anne Vandooren	Gdo	Gilbert Dooghe
AVa	Aniek Vandecasteele	GDP	Geert De Pauw
		GDv	Guy Devroede
BH	Bernard Hubeau	GH	Gerard Hautekeur
BM	Bea Morissens	GI	Geert Inslegers
BV	Bruno Vinikas	GL	Greta Leire
BVL	Bruno Van Loo	GM	Georges Meekers
BVe	Bernadette Verreth	GV	Geert Vandenhouwe
BVr	Bernadette Vrialmont	GVR	Gert Van Ransbeek
BW	Bas Wildemeersch		
		HB	Herman Vanbeeck
CA	Caroline Andries	HD	Hilde Desmet
CAn	Catherine Antoine	HG	Hilde Geens
CB	Catherine Bosquet	HM	Herman Montesinos
CBa	Christophe Barbieux	HR	Herman Raus
CBr	Caro Bridts	HW	Hedwig Wouters
CC	Carlo Cressato		
CD	Chille Deman	IG	Ilse Grieten
CDS	Claudia De Smedt	IW	Ilse Wauters
CE	Christian Eliaerts		
CK	Christian Kesteloot	JA	Jan Aspers
CM	Claude Magotteaux	JAc	Jan Ackenhausen
CN	Chris Naegels	JB	Jan Boon
CVM	Caroline Van Malderen	JC	Johan Clycq
CVR	Catherine Van Ranst	JDC	Johan De Clus
		JJ	Joke Jacobs
DA	Daniël Alliët	JL	Jole Louwagie
DD	Danielle Dierckx	JLC	Jeroen Lescrauwaet
DJ	Danny Jacqmot	JLI	Jean Lievens
DP	Dawie Punga	JLP	Jean-Louis Pirottin
DS	Daisy Scholts	JM	Johan Martens
DV	Dirk Vanopbroecke	JP	Johan Proot
DVV	David Van Vooren	JPi	Jean-Louis Pirottin
DW	Danny Wildemeersch	JR	Johan Robert

OPBOUWWERK BRUSSEL

OPSPOREN VAN VERBORGEN LAAGGELETTERDHEID.

Een project rond duurzame samenwerking in Brussel.

„Geletterdheid is de competentie om informatie te verwerven, te verwerken en gericht te gebruiken. Dit betekent met taal, cijfers en grafische gegevens kunnen omgaan en gebruik kunnen maken van I.c.T. Geletterd zijn is belangrijk om zelfstandig te functioneren en participeren in de samenleving en om zich persoonlijk te kunnen ontwikkelen.”

(Vlaams Ondersteuningscentrum voor het Volwassenenonderwijs¹, 2009)

INLEIDING

Europees onderzoek toont aan dat 1 op 7 mensen laaggeletterd zijn. Dat betekent volgens bovenstaande definitie dat ze niet over voldoende competenties beschikken om zelfstandig te functioneren en te participeren in de samenleving. Vlaanderen heeft in reactie op deze cijfers het Strategisch Plan Geletterdheid² gelanceerd. Het Plan beoogt via bestaande en nieuwe samenwerkingsverbanden de graad van geletterdheid van verscheidene doelgroepen te verhogen. De verbreding van het netwerk rond de centra basiseducatie is geen louter Brussels fenomeen. In het kader van het Strategisch Plan Geletterdheid wordt verwacht dat de basiseducatie zijn positie in het opleidingsveld herdefinieert en meer aansluiting zoekt met bestaande en minder bekende partners. Om dit te bereiken is het nodig dat het Centrum Basiseducatie Brussel³ (verder Brusselleer), zoals in het verleden, „over het muurtje” blijft kijken. Niet om even te piepen, maar met de intentie ook minder voor de hand liggende partners binnen haar netwerk op te nemen en dat op een structurele manier. Met andere woorden, op een manier die het centrum in staat stelt ook na afloop van het project de vruchten te plukken van de aangegane samenwerkingen.

De concrete acties verbonden aan het Plan spitsen zich vaak toe op Vlaanderen. Deels omdat de betrokken (overheids-)structuren daar reeds bestaande samenwerkingen hebben. Anderzijds omdat Brussel in zijn aanpak van het geletterdheidprobleem vaak aangewezen is op bicommunautaire samenwerking, wat niet evident is in de hoofdstedelijke context.

Waar in Vlaanderen de initiatieven vaak voor de hand liggen is dat in Brussel minder evident.

Om die reden heeft Brusselleer in samenwerking met het Federaal Impulsfonds en de VGC een jaar lang gewerkt rond het opsporen van verborgen laaggeletterdheid in Brussel. Dit artikel is een weerslag van de zoektocht naar wegen om samenwerking met organisaties op te zetten. Samenwerking was gebaseerd op „goede wil” van de betrokken partners wat participatie aan het project een vrijblijvend en vrijwillig karakter gaf.

Gezien de Brusselse bicommunautaire context komt daarbij de ondoorzichtigheid van de financieringsmogelijkheden.

DOELSTELLINGEN VAN HET PROJECT

Als autonoom centrum basiseducatie is Brusselleer voor het bereiken van de doelgroep vaak aangewezen op minder voor de hand liggende partners. De doelgroep heeft in de regel geen boodschap aan wie hen helpt met hun geletterdheidprobleem. Zij willen kansen en een kwalitatief aanbod. Welke taalgemeenschap die kansen aanbiedt is van ondergeschikt belang.

Om het onthaal en de opleiding van laaggeschoolde en laaggeletterde allochtonen en autochtonen te verbeteren beoogde het project meerdere doelen. (1) Organisaties kapstokken aanreiken om laaggeletterdheid beter op te sporen; (2) Laaggeletterden beter toeleiden naar opleidingen; (3) Organisaties sensibiliseren rond hun verantwoordelijkheid inzake laaggeletterdheid.

De opsporing gebeurde door het systematisch doorlichten van organisaties die met de beschreven doelgroep werken maar nog geen deel uitmaakten van het netwerk rond Brusselleer. Indien er genoeg gemeenschappelijke grond was werd er verder gesproken over het systematisch toeleiden van de beoogde doelgroep naar Brusselleer. Hiervoor zijn instrumenten nodig voor een correcte screening en een duidelijke procedure voor doorverwijzing. In een laatste fase, indien zinvol en nodig, werd er gesproken over het aanbieden van cursussen op maat. Dit alleen indien er een kritisch aantal potentiële cursisten was en de doelen die deze cursussen nastreven overeenkwamen met zowel de doelen van de doelgroep als de verwachtingen van de organisatie.

ENKELE VOOR BRUSSEL SPECIFIEKE KNELPUNTEN

Gezien de specifieke Brusselse (grootstedelijke, meertalige, bicommunautaire) context stelt ons dat voor een aantal problemen. Het publiek voor Nederlands Moedertaal (NT1) valt namelijk niet altijd te vinden op plaatsen waar de lingua

franca Nederlands is. Het is zoeken met een vergrootglas naar een autochtoon publiek waarvan Nederlands de (enige) moedertaal is. Steeds vaker betekent NT1 een voortzetting van een hoog niveau Nederlands tweede taal (NT2) bij mensen waarvoor Nederlands géén moedertaal is en vaak zelfs een derde of een vierde taal.

In Brussel betekent dat concreet dat organisaties in het Nederlandstalige opleidingsveld (zoals Brusselleer) mogelijk maar een deel van het beoogde doelpubliek bereiken. De samenwerkingsverbanden die er momenteel bestaan tussen het ruime Nederlandstalige werkveld werken naar behoren. Overlegstructuren en doorverwijzingsprocedures zorgen voor een relatief soepele instroom en doorstroom van kandidaten en cursisten naar de aangewezen organisaties. Dit doelpubliek is echter gekend. Het is reeds aanwezig en als dusdanig omschreven en geregistreerd. De betrokken organisaties zijn veelal vertegenwoordigd in decretaal vastgelegde, en daarvoor door de overheid ondersteunde, organen.

Gezien de socio-economische situatie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt er een groter doelpubliek vermoed dan tot nog toe bereikt. Deze vinden én bereiken vereist het verkennen van minder evidente samenwerkingen. Minder evident betekent hier niet dat ze minder zinvol zijn. Ze liggen momenteel buiten de (door de overheid gesteunde) structuren. Hierdoor zijn de linken tussen deze organisaties en de bestaande samenwerkingsverbanden nagenoeg onbestaande.

ORGANISATIES „ONDER DE RADAR”

Gedurende het project zijn er verschillende van deze „missing links” of sectoren naar voren gekomen. Deze sectoren moeten voldoen aan enkele belangrijke criteria vooraf opdat samenwerking zinvol zou zijn: (1) ze werken met een doelpubliek waarvan vermoed kan worden dat ze een verhoogd risico op laaggeletterdheid vertonen; (2) de betrokken organisaties ervaren dit kenmerk van hun doelpubliek als een probleem in hun werking; (3) tenslotte bieden ze de ruimte om, buiten bestaande overlegorganen om, een engagement aan te gaan.

Indien aan deze criteria voldaan wordt is het zinvol te zoeken naar een manier om samen te werken. Er zijn tal van gebieden waar nieuwe samenwerkingen voor het Brusselse opleidingsveld in het algemeen en de basiseducatie in het bijzonder kunnen bieden om hun bereik te vergroten.

groep. Beide organisaties ervaren met regelmaat laaggeletterdheid als een probleem. Het is echter voor beide groepen geen deel van hun kernopdracht de problematiek rond geletterdheid van hun doelgroep te verhelpen. Hiermee stelt zich een voornaam knelpunt. Hoe kan een samenwerking opgezet worden zonder zwaar

De zorgsector

De zorgsector is een sector met enorme mogelijkheden. In het project is vooral aandacht gegaan naar de mutualiteiten en de huisartsen. Voor de zorgverstrekkers zijn er gesprekken gevoerd met de Christelijke en de Socialistische Mutualiteiten. Zij komen zonder enige twijfel dagelijks in aanraking met de beoogde doel-

te wegen op de kerntaken van een organisatie?

De structuur en de procedures zijn in grote organisaties als deze niet gericht op het opsporen van laaggeletterdheid. De uitgebreide dienstverlenende functies zijn ook niet gericht op het opzetten van een samenwerking met de basiseducatie. Desondanks geven beide organisaties het gebrek aan onder

andere zelfredzaamheid bij haar doelpubliek aan als een knelpunt in hun werking.

De interim-sector

Een ander voorbeeld. De interim-sector voorziet voor een groot deel in haar eigen opleidingen. Uit gesprekken kwam naar voor dat ook zij dit niet als een kerntaak beschouwen. Ze doen het dus uit noodzaak. Om die reden liggen er kansen voor organisaties die met laaggeletterden werken. De basiseducatie zou er goed aan doen zich als volwaardige partner voor de interim-sector te profileren. Samenwerking tussen beide sectoren is echter op geen enkele manier gestructureerd. Met de nadruk die er gelegd wordt op de koppeling tussen werk en opleiding (sniveau), zeker vanuit de overheid, is dat een verbazingwekkende vaststelling. De aansturing die er nodig is om tot een zinvol samenwerkingsmodel te komen ontbreekt.

Gezien de economische crisis zijn er op een enkele uitzondering na geen interim-kantoren bereid gevonden om binnen de looptijd van het project mee te zoeken naar een mogelijk samenwerkingsmodel. Toch blijft de overtuiging bestaan dat samenwerking tussen het volwassenonderwijs en de interim-sector zinvol is.

De uitzondering op de regel vormen de contacten die er gelegd zijn met het sociaal interim-kantoor Instant A. Voor hen is het, los van de economische situatie, wel een kerntaak om in een ruimere begeleiding van hun doelgroep te voorzien. Om die reden lag een samenwerking meer voor de hand. Op termijn zal deze samenwerking kunnen voorzien in een wederzijdse instroom en uitstroom van laaggeletterde werkzoekenden.

Om aansturing vanuit de (een) overheid een relevante impact te geven is het belangrijk dat beide sectoren in een ruimer overlegmodel kunnen samenwerken. Dit model kan best rekening houden met een aantal a priori's op het vlak van organisatiestructuur en -cultuur. Brusselleer heeft een open en losse organisatiestructuur en -cultuur. Er staan weinig obstakels tussen het hebben en het uitvoeren van een goed idee.

Niet elke organisatie heeft deze cultuur. Een strakkere, meer gereguleerde structuur en cultuur maken het moeilijker om samen te werken rond een nieuw idee. De reactiesnelheid van organisaties neemt af naarmate ze strakker georganiseerd en gereguleerd zijn. Op langere termijn tot een vruchtbare samenwerking komen vereist daarom een kader dat door de overheid gesteund wordt.

De grootte van een organisatie maakt het (vooral in het kader van dit project) moeilijker het juiste niveau, de juiste insteek, de juiste contactpersoon te vinden. Instant A is een klein bureau in Brussel. De sociaal begeleider is dé enige aanspreekpersoon. De Socialistische Mutualiteit daarentegen is een wijdvertakte koepel van aan elkaar hangende verenigingen. Het vinden en bij elkaar brengen van de juiste personen is een complexer gegeven. Daarenboven zijn grote organisaties ook logger. Het komen tot sluitende afspraken, op elk van niveau van samenwerken, is een werk van lange adem. Eens die afspraken gemaakt is de implementatie ervan ook een complex gegeven.

De doelgroep en het beleid ten opzichte van hen worden (mee) bepaald door de kernactiviteiten van de partnerorganisatie. Het aanvoelen of (onder)kennen van een geletterdheidsprobleem bij het publiek wordt vaak niet gezien als een kerntaak. De expertise om dit probleem te screenen ontbreekt hierdoor. Brusselleer, de basiseducatie in het algemeen, kan hier een ondersteunende rol opnemen indien de organisatie het als een meerwaarde beschouwt in haar werking (en enkel dan). Het aanvoelen van een meerwaarde is van cruciaal belang en beslissend voor de kansen op sensibilisering. Werken buiten de bestaande overlegmodellen vereist een aantoonbare meerwaarde om het nodige engagement te rechtvaardigen.

GEEN EENHEIDSMODEL!

Het is weinig zinvol gebleken de verschillende organisaties op eenzelfde manier te benaderen. Er zijn uiteraard parallellen te vinden in de aanpak, maar het uitgangspunt dat er tot één overkoepelend model gekomen kan wor-

den bleek niet haalbaar. Het is wel mogelijk de gemeenschappelijke punten te bundelen tot een geheel van algemene richtlijnen in het aangaan van samenwerkingsverbanden. Deze bundeling zal evenwel niet voldoende zijn om tot een universeel model te komen. Er is wel aandacht besteed aan de aanpak binnen één organisatie. Dit wil zeggen dat in het zoeken naar gemeenschappelijke grond rekening is gehouden met de mogelijkheid tot transfer naar gelijkaardige organisaties en samenwerkingsverbanden. De werkwijze met Instant A bijvoorbeeld zal als draaiboek kunnen dienen voor andere interimkantoren in het Brusselse en zelfs daarbuiten.

AFSLUITENDE BEDENKINGEN

Binnen de bestaande overlegorganen en -structuren in het Nederlandstalige werkveld wordt er adequaat samengewerkt. Bij zoverre dat het bereik, de instroom en doorstroom van al gekende doelgroepen adequaat verloopt. Alle aangesproken organisaties zijn het erover eens dat een verdere verbreding van samenwerking zinvol is.

Zoals hierboven aangehaald is het niet enkel de taak van Brusselleer om bestaande initiatieven te vertalen naar de Brusselse context. De overheden, meer bepaald de VGC heeft hier ook een rol in te vervullen. Projecten die zinvol zijn gebleken en/of vruchten afwerpen in Vlaanderen kunnen ook hun nut hebben in Brussel. Ze zijn echter niet mutatis mutandis over te nemen.

Het Strategisch Plan Geletterdheid heeft in Vlaanderen aanleiding gegeven tot het zoeken naar en opzetten van vernieuwende samenwerkingen. In Brussel, zo is de indruk, is dat vooralsnog minder het geval. De bevoegde overheden en betrokken sectoren laten hier een aantal kansen onbenut. Binnen het kader van het beschreven project is er niet getracht te zoeken naar concrete oplossingen hiervoor. Het is wel een lacune die duidelijk naar voor is gekomen.

Reeds aangehaald is het vrijblijvende, het vrijwillige karakter van het project. Ware het project ingebed geweest in een (bestaande of nieuwe) structuur, zouden organisaties eerder (of meer) geneigd zijn hun medewerking te verlenen. Ook

de financiering van dergelijke projecten zou dan op langere termijn beter verzekerd worden.

Het is van belang binnen organisaties die structuren aan te spreken die het model direct kunnen implementeren. Hoger of lager mikken is (voor het introduceren van instrumenten en procedures) minder zinvol. Indien deze structuren al bestaan kan het een streven zijn deze meer aan te spreken in het zoeken naar nieuwe of vernieuwende samenwerkingsverbanden. Indien deze niet aanwezig zijn is het de taak van alle betrokkenen te zoeken naar nieuwe structuren die dit wél mogelijk maken.

Brussel is een complex klun, zeker als het over taal gaat. Als grootstedelijk gewest is het een vat vol tegenstrijdigheden en uitdagingen. Gedreven door een vaste overtuiging dat „het” beter kan, zijn veel organisaties vragende partij voor een betere samenwerking. Door samen over het muurtje te blijven kijken vinden we hopelijk nieuwe wegen om onze gemeenschappelijke doelgroep beter van dienst te zijn om hun functioneren in en participeren aan onze maatschappij te verbeteren. Die hoop wil Brusselleer samen met anderen stukje bij beetje proberen om te zetten in concrete acties.

Dawie Punga, educatief medewerker
Centrum voor Basiseducatie Brusselleer.

Foto's: Centrum voor Basiseducatie Brusselleer

Noten

1 Vlaams Ondersteuningscentrum Volwassenenonderwijs (VOCVO) <http://www.vocvo.be>

2 Strategisch Plan Geletterdheid, <http://www.ond.vlaanderen.be/publicaties/eDocs/pdf/371.pdf>

3 Centrum Basiseducatie Brussel (Brusselleer) <http://www.brusselleer.be> Het eindrapport van het project is op de website te vinden.

SOCIALE COHESIE, SOCIALE MIX EN IMPULSBELEID.

Drie populaire ideeën bevraagd.

Inleiding

Terugkijkend op de veiligheidsproblemen in Brussel dit voorjaar gaf politiebaas Fernand Koekelberg als zijn mening te kennen dat veiligheid niet alleen een probleem is van de politie en dat meer blauw op straat geen oplossing is voor slecht onderwijs en werkloosheid¹. Dat laatste is natuurlijk een waarheid als een koe. Hij had er ook nog kunnen aan toevoegen dat de kaart die uitdrukkelijk getrokken wordt, namelijk het beleid van zerotolerantie in de geplaagde wijken, slechts duurzaam effecten zal hebben voor zover burgers er op betrokken worden en voor zover vooral in die samenwerking aanmaak van informele sociale controle en zelfredzaamheid besloten ligt. Duurzaam is hier een sleutelwoord en het is in dat perspectief dat de eerste zegebulletins over de effecten van het zerotolerantiebeleid in Kuregem, in volle verkiezingsperiode gelanceerd, moeten beoordeeld en gerelativeerd worden². Uit onderzoek blijkt namelijk dat zerotolerantie³, of de variëteit ervan die toegepast wordt in sommige wijken van Nederlandse grootsteden, vooral neerkomt op „*very irritating policy*” waarbij het overlastbezorgers weliswaar flink lastig wordt gemaakt, maar waarbij voor de rest wijkbewoners die aan buurtactivisme doen, die met andere woorden verantwoordelijkheid willen opnemen voor de aanpak van alledaagse leefbaarheidproblemen, uitblinken door afwezigheid. Een van de besluiten is dan ook: „Juist het ontbreken van actieve burgers roept vragen op over deze Nederlandse zerotolerance-variant. De toepassing van Broken windows zonder burgerbetrokkenheid, zonder samenwerking tussen politie en bewoners en zonder streven naar versterking van informele sociale controle in de wijk, leidt tot een zero tolerance die in belangrijke mate een eigen leven gaat leiden. Juist dan kan een dergelijke aanpak met zijn consequente, confronterende, bestraffende en uitsluitende werkwijze ongewenste neveneffecten oproepen, zoals versterken van tegenstellingen tussen bevolkingsgroepen en het creëren van conflicten en wantrouwen

1 tvBrussel, 15.04.2010.

2 Zie het rapport van BZ minister A. Turtelboom, *De Morgen*, 26 mei 2010.

3 Zerotolerantie is bekend geworden door haar toepassing in New-York onder burgemeester Giuliani. Het kadert in de zgn. „broken windows” theorie, een theorie die stelt dat overlast bij wijkbewoners leidt tot onveiligheidsgevoelens en angst voor criminaliteit en dat, wanneer aan die overlast vanaf het begin geen paal en perk gesteld wordt, er onvermijdelijk een spiraal optreedt in de richting van ernstige criminaliteit. Broken windows suggereerde ook een verschuiving in het takenpakket van het politio-neel apparaat: van criminaliteitsbestrijding terug naar meer ordehandhaving. Deze ordehandhaving werd echter uitdrukkelijk gezien in een model van co-productie met wijkbewoners. In New-York was van enige coproductie weinig te merken. In wetenschappelijke kringen bestaat veel onenigheid over de stelling dat het zerotolerantiebeleid er voor dalende criminaliteitscijfers heeft gezorgd.

tussen politie en (groepen) burgers. Dit kan een zichzelf versterkend patroon worden" ⁴. In het licht van het voorgaande kan men zich de vraag stellen of Glen Audenaert van de federale gerechtelijke politie Brussel, nadat zijn korps een crimineel netwerk op het Lemmensplein in Kuregem had opgerold, het zichzelf en de samenleving niet wat te gemakkelijk maakt door te beweren „dat de veiligheid op en rond het plein nu de verantwoordelijkheid is van de bevolking zelf" ⁵.

In de inleiding op hun beleidsadviserende studie met betrekking tot de mogelijkheden om burgers in achterstandswijken bij de veiligheidszorg te betrekken ⁶ wijzen van Stokkom en Toenders op een paradox wanneer nultolerantie wordt toegepast. Een model dat op conceptueel niveau interactieve beleidsvoering, coproductie en samenwerking tussen verschillende partijen voorop schuift, verzandt in de praktijk in een repressieve aanpak en geïsoleerd politieoptreden. Een veiligheidsbeleid dat naar de repressieve variant neigt, riskeert in die voortvarendheid de mogelijkheid van actieve burgerinzet, die aanwezig is, hoe gering ook, te veronachtzamen en te weinig te benutten. Dat contrasteert fel met het groeiende inzicht dat het er in een integraal veiligheidsbeleid op aankomt het draagvlak te vergroten via het verhogen van zelfverantwoordelijkheid van burgers en via samenwerking tussen diverse partners rondom een gezamenlijke probleemaanpak. Hoe dat evenwicht tussen politieel repressief optreden en de inzet van burgerbetrokkenheid bij het versterken van informele sociale controle te herstellen? Daar draait het in wezen om in het boek van van Stokkom en Toenders. Vermits er van het eerste klaarblijkelijk teveel is en van het tweede te

weinig, ordenen de auteurs hun materiaal rond 2 kernvragen:

- * welke vormen van buurtactivisme komen in achterstandswijken voor en wat zijn er de kenmerken van?
- * En onder welke voorwaarden en via welke strategieën kan participatie bevorderd en activisme gestimuleerd worden?

Vormen en kenmerken van buurtactivisme

De auteurs staan dus eerst stil bij vormen en kenmerken van buurtactivisme. Buurtactivisme definiëren ze voor hun doel als het opnemen van verantwoordelijkheid in de aanpak van alledaagse leefbaarheidproblemen. Dit activisme of deze participatie staat in het teken van goed burgerschap, fatsoenlijke omgang en vooruitkomen. Bezit van deze vormen van cultureel kapitaal zal sociaaleconomisch zwakkere wijkbewoners in staat stellen zich staande te houden. Daarbij worden de invloed van sociaaleconomische achterstelling en de noodzaak om hierop in te grijpen geenszins ontkend, maar in hun studie leggen de auteurs de focus op culturele factoren als zijnde doorslaggevend voor de patstelling waarin achterstandswijken zich bevinden. Dergelijke wijken bieden in de beleving van hun bewoners bescherming tegen de boze buitenwereld. De overheersende stemming is er een van cynisme en ontevredenheid. Men kan niet stellen dat er normloosheid heerst, maar conventionele normen en rechtsregels vallen aan vervaging ten prooi. Ook het negatieve imago dat de achterstandswijk met zich meezeult is niet van die aard om de vicieuze cirkel te doorbreken waarin wijkbewoners zich bevinden. Een lichtpuntje wellicht: in de alom tegenwoordige onvrede moet de kiem van een beperkt activisme gesitueerd worden.

In achterstandsbuurtten zijn er vele pogingen om bewoners op buurtproblemen te betrekken. Globaal genomen lijken de factoren die over actie beslissen te maken te hebben met de mate waarin men invloed denkt te kunnen uitoefenen op het beleid en met de verbondenheid met de buurt. Of men al dan niet ingebed zit in een sociaal netwerk lijkt niet doorslaggevend. Deze bevindingen lopen reeds vooruit op het debat

Zie J. Terpstra, Very irritating policy in H. Boutellier e.a. (red.), *Omstreden ruimte. Over de organisatie van spontaneiteit en veiligheid*, Vangennep, 2009, pp. 121 e.v. .

⁴ Aangehaald werk uit noot 3 (p. 133-134).

⁵ Citaat van de politiechef, aangehaald door F. Schlömer in *De Morgen* van 28.05.2010, p. 26

⁶ Bas van Stokkom en Nelleke Toenders, *De sociale cohesie voorbij. Actieve burgers in achterstandswijken*. Amsterdam, University press, 2010, 272 pp.

over zin en onzin van sociale cohesie. Een zelfde vooruitlopen zit in de vaststelling dat de daadkracht die uitgaat van professionelen beslissender is voor participatie dan de sociale contacten waarover bewoners beschikken. De auteurs hebben hun licht ook opgestoken bij actieve bewoners zelf. Wat beweegt hen. Naar welke problemen gaat hun aandacht uit? Hoe denken zij over samenwerking met politie, opbouwwerk en andere instanties? Uit de beperkte en zeker niet representatieve enquête (een „steekproef” van vooral witte mannen van boven de vijftig in meerderheid huiseigenaren) blijkt dat actief burgerschap te maken heeft met motieven, capaciteiten en vermogens (door de auteurs hertaald in verlangen, vermogen en verbondenheid). Hangjongeren en zwerfvuil behoren tot de topprioriteiten inzake buurtproblematiek. De respondenten maken een onderscheid tussen de politie in het algemeen (waar men niet zo tevrede over is) en de wijkagent die de voorkeur wegdraagt voor zover die sterk handhavend en tegelijk communicatief optreedt. Men spreekt in lovende bewoordingen over het opbouwwerk, maar het is niet altijd duidelijk in wiens dienst het opbouwwerk opereert. Het beleid van woningcorporaties kan op weinig bijval rekenen. Gemeentes krijgen het etiket bureaucratisch opgeplakt en komen met hun populariteit een eind weg voor zover ze werken met een systeem van wijkmanagers. Als het over verbeteringen gaat in de aanpak van wijkproblemen wordt gepleit voor meer professionele inbreng en een meer gestructureerde, integrale aanpak. Deze zaken lopen opnieuw vooruit op de aanbevelingen die de auteurs later formuleren.

Het verdriet van het projectenbeleid

De auteurs hebben ook enkele Rotterdamse projecten tegen het licht gehouden. Het veiligheidsbeleid daar is tekenend voor de hoger gesignaleerde repressieve aanpak waarin de herovering van „hotspotbuurten” centraal staat en waarin de wijkpolitie van samenwerking niet haar handelsmerk maakt en ook het mobiliseren van bewoners zwak scoort. Over het algemeen wordt meer geïnvesteerd in het opzetten van overheidsinitiatieven dan in het stimuleren van zgn. vitale coalities waarin bestuur, bewoners

en middenveldorganisaties de handen in elkaar slaan. In de luwte echter van dit „grote verhaal” opereren andere gemeentelijke initiatieven die meer bottom-up en contextueel (i.p.v. top-down en bureaucratisch) zijn georiënteerd. Het programma *Mensen Maken de Stad* is hier een voorbeeld van. Gericht op sociale cohesie en leefbaarheid op straatniveau worden bewoners uitgenodigd zich de straat gezamenlijk toe te eigenen. Ze verbinden zich tot het naleven van vormen van in straatagenda's ingeschreven straatetiquette.

Vanuit dit „collectief panoptisme” ontwikkelen zich vormen van straatburgerschap die echter zeer precair blijven, vooral gedragen worden door gangmakergroepen en gaande gehouden door de inbreng van professionals die als het ware actief ruimte creëren voor de inzet van burgers. Voor zover het de bedoeling is om met dergelijke programma's een wij-gevoel te creëren lijkt de balans eerder negatief. Het merendeel van bewoners in achterstandswijken voelt zich niet betrokken, de normatief gekleurde wensen inzake straatetiquette lijken toegesneden op de belangen van welbepaalde groepen. Meest beklijvende problemen zijn echter de hardnekkige non-participatie van etnische minderheidsgroepen en het gebrek aan institutionalisering. De aanpak drijft immers vooral op een impulsbeleid via een projectmatige aanpak. Eens de ondersteuning wegvalt, doven de meeste initiatieven uit als een kaars. Ook het activeren van de individuele burger met voorbij gaan aan collectieven en hun organisaties roept vragen en moeilijkheden op. Alleen de participatie-elite komt opdagen en de mogelijkheden om zij die niet participeren via buurtorganisaties te betrekken worden onderbenut.

In contrast hiermee en verder in het boek staan van Stokkom en Toenders uitgebreid stil bij het in tijd en ruimte wellicht omvangrijkste, meest onderzochte en best gekende voorbeeld van community policing: de Chicago Alternative Policing Strategy (CAPS) in de gelijknamige Noordamerikaanse stad. Dit programma loopt sinds 1993 en startte uit onvrede met het slecht bestuurde en bureaucratisch werkende politieapparaat. De lancering van het plan *Together we can*⁷ betekende voor de 279 wij-

ken van de stad, de zgn. Beats, de start van de beatmeetings, maandelijkse vergaderingen met de lokale bevolking in (verplichte) aanwezigheid van politie en professionals uit andere organisaties. Vernieuwend voor CAPS was het langetermijn-perspectief en het werken met vaste partnerships bij de aanpak van leefbaarheidproblemen. Na verloop van tijd nam de zichtbaarheid van het politiecursus in het straatbeeld toe en kreeg het meer vertrouwen van de bevolking. Om de zelfwerkzaamheid van bewoners in de meest getroffen wijken een duw in de rug te geven en de behoeften van een kansarme bevolking mee te nemen werden opbouwwerkers ingezet. Het probleemoplossend vermogen van de CAPS aanpak bleek verder te staan of te vallen met het leiderschap van professionals in ondersteunende diensten.

Sociale cohesie versus buurtidentificatie

Van Stokkom en Toenders antwoorden negatief op de vraag of het bevorderen van sociale cohesie in achterstandsbuurtten een goede strategie is vanuit het oogpunt er de informele sociale controle mee te versterken. Uit analyse van uitgebreid onderzoek komt het scheppen van ontmoetingskansen niet te voorschijn als de „trigger” die buurtactivisme stimuleert. Mensen er toe brengen zich met hun buurt te identificeren lijkt veel adequater om vormen van maatschappelijke dienstverlening bij buurtbewoners te ontlokken. Dat impliceert dan wel dat men de buurt minder gaat beschouwen als de natuurlijke plaats van consensus en harmonie maar als een politieke ruimte waar belangen en daarmee gepaard gaande conflicten de boventoon voeren.

Binnen het beleid en ver daarbuiten leeft de overtuiging dat het stimuleren van sociale cohesie een dam kan opwerpen tegen het verval van achterstandswijken⁷. Goed nabuurschap en hechte relaties worden daarbij spontaan als iets goeds ervaren en de verwachting leeft dat het bevorderen van sociale contacten zal leiden tot

verhoogde sociale controle, meer veiligheid en meer engagement voor de buurt. Van Stokkom en Toenders vragen zich af of het hier correcte verwachtingen betreft dan wel wensdromen van instanties die zelf met problemen van bestuurlijke aard worden geconfronteerd. Onderzoek op het punt van de positieve relatie tussen sociale cohesie en veiligheidsbeleving levert alvast verdeelde conclusies op. Vooral de kwestie als zouden bvb. burens met meer sociale contacten meer bereid zijn tot meer sociale controle is omstreeden. De ervaring alleen al leert dat hechte netwerken criminele activiteiten kunnen afschermen en zelfs verhogen. Op dat punt is het gezegde „*the weakness of strong ties*” van toepassing.

Meer dan sociale cohesie lijkt buurtverbondenheid, de mate waarin mensen zich met hun buurt identificeren vanuit een bewustzijn van problemen en de mogelijkheid om die op te lossen, een doorslaggevende factor voor het begunstigen van informele sociale controle en daarmee gepaard gaand buurtactivisme. Buurtidentiteit heeft minder te maken met de intimiteit van sociale relaties dan met het voorhanden zijn van een soort mentale map van de buurt als een ruimte waar mensen gedeelde en tegengestelde belangen en toekomstverwachtingen hebben die het waard zijn om er voor op te komen. De prikkel om zich voor de buurt in te zetten is dan wezenlijk politiek van aard en wel omdat dan belangen, macht, problemen en daaruit voortvloeiende acties als vormen van publieke dienstverlening van de kant van de actoren in het geding zijn. De roep naar sociale cohesie vertrekt vanuit consensus en harmonieuze maatschappelijke verhoudingen. De strategie van naar mekaar luisteren en vertrouwen creëren riskeert dat mensen „in hun kot blijven”. Vooral als men voorbij gaat aan conflicten die aan de basis liggen van gebrek aan vertrouwen.

Hier moet echter opnieuw de link in herinnering worden gebracht tussen het beschikken over cultureel kapitaal en activisme. Zoals de auteurs reeds aangaven neigt gebrek aan dit soort kapitaal bij zittende bewoners van achterstandswijken psychologisch eerder tot exitstrategieën dan tot het kritisch verheffen van een tegenstem. Het feit dat mensen fysiek gehecht

7 Heeft Obama hier zijn mosterd gehaald?

8 Een prominent voorbeeld hiervan zijn de subsidies die door het Brussels hoofdstedelijk Gewest worden ingezet voor projecten sociale cohesie in sociale woonwijken met hoogbouw.

zijn aan een buurt (en er zelfs in opgesloten zitten) levert niet noodzakelijk buurtidentiteit en activisme. Buurtidentiteit is een bewuste creatie. Niet de *place inherited* maar de *place discovered* bevordert activisme. Adepten van sociale cohesie verwachten in die zin te veel van bewoners in achterstandswijken, overschatten het daar aanwezige zelfregulerend vermogen.

Vandaar de noodzaak, eens de keuze voor de strategie van de maatschappelijke dienstverlening gemaakt, om op die plaatsen waar die zwak aanwezig is sterke externe bindingen tot stand te brengen met instellingen en professionals die voor de nodige ondersteuning kunnen instaan. Maar wat met die andere strategie om in achterstandswijken i.f.v. informele sociale controle tot sociale menging over te gaan? Brengen bewoners met voldoende cultureel kapitaal en nieuwkomers soulaas?

Helpt de middenklasse?

Hoe handelen mensen met een hoge status in achterstandsbuurt en komt dat ook de anderen ten goede? En is de veronderstelling van het beleid gewettigd dat geleide vormen van gentrificatie, het aantrekken van meer gegoede bewoners, positief effect zal hebben op de positie van kansarmen en etnische minderheden?

De onvrede rond problemen in de buurt is iets wat zowel bewoners met een hogere als met een lagere status tot daden aanzet. Kansarme bewoners zijn zeker niet minder actief als ze in een achterstandswijk wonen. Echter, hen ontbreekt vaak de competenties en de relaties om problemen aan te pakken en situaties in hun voordeel om te buigen. Hoger gesitueerden hebben die handicaps niet en voelen zich meer geneigd om op te treden als reputatiebeheerders vanuit de kloof die zij vaststellen tussen hun eigen situatie en de bedrijvende context waarbinnen ze wonen. Daar ook eigenbelang in het geding is spelen ze vaak soloslim en opereren nogal eens in het verlengde van het ambtelijk apparaat dat hun waarden en normen deelt. Ook kunnen ze de drempels verhogen voor deelname van kansarmen aan overlegorganen en verenigingen. Dit zou verklaren waarom de participatie van

laatstgenoemden hoger is in homogene dan in gemengde wijken. Een andere vraag is of bewoners met hogere status ook optreden als rolmodel voor het overnemen van waarden als burgerschap, decent gedrag en vooruit komen. Invloed zou eerder op onrechtstreekse manier spelen, als resultaat van het in contact komen met de routines van middenklassegezinnen. Rechtstreeks zou hun gedrag teveel paternalisme uitstralen.

En dan is er het sociale mix beleid, waaromtrent veel verwachtingen gekoesterd worden i.v.m. het afblokken van neerwaartse trends en het bevorderen van sociale cohesie. Dergelijke vormen van wijkherstructurering dragen in ieder geval weinig bij aan het versterken van sociale cohesie omdat levensstijlen ver uit mekaar liggen en omdat weinig overbruggende contacten gelegd worden tussen een zittende bevolking en nieuwkomers. Het gaat eerder om een „*living apart together*” Wijkherstructurering draagt wel bij aan de stads-herwaardering in globo omdat de kwaliteit van de woningen en de publieke ruimte verbetert. Maar dat betekent ook dat de armoede verplaatst wordt en dat het succes van dit beleid gemeten aan het zich definitief vestigen van nieuwkomers, staat of valt met de mate waarin armoede en verloedering uit hun gezichtsveld verdwijnen. Sociale mix komt dan in feite overeen met „herovering” en gaat ten koste van de armen. Sociale tegenstellingen worden verdiept, eerder dan dat sociale cohesie wordt bevorderd. De buurt verbetert wel, maar ten koste van de sociale samenhang⁹.

Aanbevelingen van de auteurs

Met enig succes aan veiligheid in achterstandswijken werken is een kwestie van coproductie tussen politie, bewoners en ondersteunende organisaties die een hecht samenwerkingsverband vormen. Wanneer nu blijkt dat bewoners-activisme niet alleen vanuit de dynamiek van het veiligheidsapparaat naar de marge wordt gedrukt, maar bovendien niet vanzelfsprekend is in achterstandswijken, welke strategieën staan

⁹ Iets gelijkaardigs stelde Maarten Loopmans vast in zijn analyse van de evoluties op het Antwerpse De Coninckplein. Pogingen om de afbraak van sociale cohesie op bovenlokaal niveau te herstellen op lokaal niveau mondten uit in verscherpte polarisatie tussen groepen gebruikers van het plein.

er dan ter beschikking om dat activisme kansen te geven en te bevorderen? Van Stokkom en Toenders sommen er 5 op. In overeenstemming met gegevens uit evaluatief onderzoek komt het er op de eerste plaats op aan de identificatie met de buurt te versterken. Dit kan via ingrepen in de fysieke ruimte en uitbreiding van dienstverlening. Ook het ontwikkelen van een gedeeld toekomstverhaal versterkt gevoelens van trots en verschaft het vertrouwen dat nodig is om voor de buurt op te komen. Hamert dit perspectief minder dan tot nu het geval was op sociale cohesie, dan wil dat niet zeggen dat het creëren van ontmoetingskansen niet langer belangrijk zou zijn. Nadruk ligt dan echter niet op toevallige, vluchtige en vrijblijvende ontmoetingen, maar ontmoetingen in duurzame projecten waarbinnen het accent ligt op gedeelde belangen inzake leefbaarheid.

Niet de ontmoeting an sich zet de toon, maar de problemen en de toekomstverwachtingen die er in worden gearticuleerd. Binnen dergelijke georganiseerde verbanden is er ten derde ook meest kans tot normoverdracht in termen van burgerschap, fatsoenlijke omgang en vooruit komen. Voorts betekenen duurzame overlegstructuren een niet te onderschatten troef. Het langetermijnperspectief is belangrijker dan de opvolging van eenmalige projecten. Tegen de projectencarrousel pleiten het gebrek aan blijvende resultaten, het gebrek aan afstemming en de achterdocht die de telkens opgeroepen maar niet ingeloste verwachtingen oproepen. Vermits gedeelde toekomstverwachtingen cruciaal zijn moeten, naast het recht houden van ondersteunende duurzame infrastructuur, ook spontane initiatieven van kleine, uit zichzelf opererende groepen, over de nodige facilitering kunnen beschikken.

Beleidsadvisering gewikt en gewogen

De studie van van Stokkom en Toenders is vooral interessant daar waar het nogal pertinent vragen plaatst bij een aantal populaire ideeën waar ook bij ons (veiligheids)beleid, overheidsinstanties en middenveld zich door laten leiden. Populair in dat opzicht zijn de veronderstellingen dat veiligheid en informele sociale controle in achterstandswijken vooral een kwestie is van sociale cohesie; dat veiligheid vooral gebaat is bij sociale

menging; dat problemen met kortlopende projecten kunnen opgelost worden; dat tenslotte zelfwerkzaamheid van bewoners de voorkeur geniet boven inzet van professionals. Uit hun onderzoek blijkt dat bij dergelijke strategieën op zijn minst vraagtekens kunnen geplaatst worden.

Verder zien zij in de roep naar sociale cohesie terecht een uiting van consensusdenken en stellen ze zich meer politiek op voor zover de buurt naast een setting van luisteren en vertrouwen ook en vooral een arena is voor het omgaan met belangenconflicten. Maar precies op dat punt karakteriseert deze studie zich als uitermate ambivalent en wel voor zover zij zich inschrijft in een ander soort denken waarrond vandaag vrij algemene instemming bestaat: de roep naar meer veiligheid. Als vorm van beleidsadvisering beweegt deze studie zich binnen de uitgangspunten van het veiligheidsdenken wat verklaart waarom de auteurs de premissen en vooronderstellingen van de opdrachtgevers voor waar aannemen. De vaststelling „dat een gebiedsgericht beleid de voorkeur gekregen heeft boven traditioneel, algemeen beleid,” roept weinig vragen op. Evenmin het feit „dat het inzicht zich verbreid heeft dat lokale problemen om lokale oplossingen vragen”.

Het verwondert dan ook niet dat ze het beeld dat ze van bevolkingsgroepen in achterstandssituaties oproepen cultureel inkleuren en afmeten aan een normatief kader waarbinnen mainstream middenklassenwaarden van burgerschap, fatsoenlijk gedrag en vooruitkomen primeren. Ze ontsnappen bijgevolg niet aan de paternalistische reflex van het soort beschavingsoffensief dat in Nederland op straat begint en achter de voordeur eindigt. Terwijl ze terecht pleiten voor een meer politieke benadering waarin machtsverschillen en confronterende belangen in de buurt een rol spelen, ontgaat het hen dat het waarden- en handelingspatroon dat gevoelens van ontheemding en onteigening vergezelt, in feite al een reactie is op de mainstream aanspraken die de samenleving hen voorhoudt. Precies die aanspraken schuiven de auteurs opnieuw als norm vooruit.

De opmerking van Gabriel van den Brink in de inleiding dat in de roep naar sociale cohesie, sociale mix en projectdenken de neiging te bespeuren

valt „om te denken dat de eigen levenshouding en de daarbij horende waarden voor de hele samenleving geldig zijn” en zijn waarschuwing voor de noodlottige gevolgen daarvan in situaties van achterstelling, geldt eigenlijk op een fundamenteel niveau ook voor van Stokkom en Toenders.

Beleidsverantwoordelijken zijn er in eerste instantie op gericht het draagvlak voor hun interventies te vergroten en het boek reikt daarvoor enkele kapstokken aan. Of daarmee mensen in achterstand tot participatie te verleiden zijn is nog maar de vraag. In alle beschreven voorbeelden van initiatieven die mensen willen betrekken op beleid, van *Mensen Maken de Stad* tot CAPS is er steeds opnieuw sprake van achterdocht en non-participatie, en wel voor zover mensen beleidsdoelstellingen niet onderschrijven en/of belangen die er werkelijk toe doen (en die van sociaaleconomische aard zijn of op de huisvestingssituatie slaan) er niet voldoende in verdisconteerd zien. Ze willen zich met andere woorden niet laten coöpteren in een van buitenaf en door groepen in hun omgeving vooraf bepaalde consensus. Als het zo is dat buurtbewoners tot actie overgaan wanneer ze denken invloed te kunnen uitoefenen op het beleid en dit vanuit de identificatie met de buurt, opgevat als een ruimte waarin aan politiek gedaan wordt, dan is het hanteren van een strategie waarin men bij een conflict vertrekt om vervolgens naar een mogelijke consensus toe te onderhandelen wellicht een beter uitgangspunt. Zichzelf en zijn belangen en verzuchtingen au serieux genomen weten, werkt integratief en zorgt voor de prikkel om te participeren in een proces om het beleid te beïnvloeden. Omgekeerd werkt de kennis dat anderen de situatie in jouw plaats definiëren en sturen juist demotiverend.

Zowel bij implementering als bij beïnvloeding van beleid kunnen groepen in achterstandssituaties steun gebruiken, in het eerste geval om de brugfunctie te realiseren, in het tweede geval om de belangen te articuleren en op de beleidsagenda te krijgen. In beide gevallen krijgen opbouwwerkers een belangrijke taak toegewezen. Om bewonersactivisme te stimuleren bij implementatie van beleid wijzen van Stokkom en Toenders op de belangrijke rol van een ondersteuningsstructuur, door hen aangeduid als

het gouden wijkkwartet: een wijkmanager, een wijkagent, een opbouwwerker en een medewerker van de woningbouwcorporatie zetten zich samen om de brugfunctie waar te nemen. Op meerdere plaatsen signaleren ze dat opbouwwerkers aldus in een spanningsveld terecht komen: voor bewoners is het niet altijd duidelijk aan wiens kant ze staan en als ze te dicht bij specifieke belangen aanleunen, dan wekt dergelijk soort „spreekbuisachtig” opbouwwerk de achterdocht van onder meer de politie.

Voor de auteurs is die belangenbehartiging een van de redenen waarom in het verleden zo sterk bezuinigd werd op opbouwwerk en waarom het zijn professionele autonomie heeft zien afbrokelen door het moeten leveren van gestandaardiseerde diensten en het moeten werken in het verlengde van lokale overheden. Of hoe we ook bij een thema als veiligheid en bewonersactivisme uitkomen bij de positie van het opbouwwerk.

Alain Storme

Inhoud & Colofon

Editoriaal	p. 3
Recht op werk Atelier Groot Eiland	p. 5
Oprichtingscharter Community Land Trust in het Brussels Gewest	p. 11
Gewestelijk Plan voor Duurzame Ontwikkeling Heldere spelregels, graag.	p. 13
Toen 1984-0 nu 2010-99	p. K 15
Opsporen van verborgen laaggeletterdheid. Een project rond duurzame samenwerking in Brussel	p. 55
Sociale cohesie, sociale mix en impulsbeleid. Drie populaire ideeën bevraagd	p. 60

Opbouwwerk Brussel wordt uitgegeven door Samenlevingsopbouw Brussel,
Henegouwenkaai 29, 1080 Molenbeek, T 02 203 34 24, F 02 203 50 64
E info.brussel@samenvlevingsopbouw.be, W samenvlevingsopbouw.be
© @ 14/06/2010 Samenlevingsopbouw Brussel – nr. 99 Jaargang 26

Artikels:	Vormgeving & lay-out:
Tom Dedeurwaerder	Michel Demol
Dawie Punga	
Platform Participation	Fotoredactie:
Alain Storme	Michel Demol
Eindredactie:	Kaftfoto:
Alain Storme	Michel Demol
Tekstverwerking:	Drukkerij:
Kristel Van der Borgh	ACCO

MET STEUN VAN DE
VLAAMSE OVERHEID

MET DE STEUN VAN HET
BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

